Беларус

ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ У ВОЛЬНЫМ СЬВЕЦЕ ЦАНА — PRICE ¢ 50

BIELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE FREE WORLD
POST ADDRESS: BIELARUS, P. O. BOX 109, JAMAICA, N. Y. 11431, Tel.: AX 1-8038

Год XIX. № 151 Нью Ёрк November — Лістапад 1969. New York Vol. XIX. № 151

ПЕРШАЯ КАНФЭРЭНЦЫЯ НАЦЫЯНАЛЬНАСЬЦЯЎ США

Усеамэрыканскі Рэспубліканскі Камітэт склікаў у Вашынгтоне ў залях гатэлю Статлер-Гілтон 29-31 кастрычніка сёлета першую Канфэрэнцыю прадстаўнікоў паасобных нацыянальнасьцяў Амэрыкі або г. зв. этнічных ці спадчынных групаў, што пачуваюць сябе рэспубліканцамі. У Канфэрэнцыі прыняло ўдзел звыш сотні запрошаных прадстаўнікоў ад 31-ае нацыянальнасьці з 20 штатаў ЗША, у тым ліку й ад беларускае нацыянальнасьці, якую прадстаўляў часовы старшыня Беларуска-Амэрыканскага Рэспубліканскага Клюбу штату Нью Ёрк д-р Станіслаў Станкевіч.

Мэтай канфэрэнцыі было: 1. паінфармаваньне прадстаўнікоў нацыянальнасьцяў пра палітыку Рэспубліканскае партыі і ўраду Прэзыдэнта Ніксана ў дачыненьні да нацыянальных групаў Амэрыкі ды навязаньне цясьнейшага між імі кантакту й супрацоўніцтва; 2. разбудова й актывізацыя дзейнасьці рэспубліканскіх міжнацыянальных і апрычоных нацыянальных арганізацыяў (клюбаў, асацыяцыяў і пад.) лякальных, штатавых і фэдэральных; 3. наладжаньне эфэктыўнага супрацоўніцтва між паасобнымі нацыянальнымі арганізацыямі і Рэспубліканскай партыяй ды ўрадам Прэзыдэнта Ніксана.

Пасьля рэгістрацыі прыбылых на Канфэрэнцыю прадстаўнікоў у сераду 29 кастрычніка, адбылася іхная агульная нефармальная сустрэча й знаёмства з прадстаўнікамі Усеамэрыканскага Рэспубліканскага Камітэту.

У БЕЛЫМ ДОМЕ

На другі дзень, у чацьвер 30 кастрычніка раніцай удзельнікі Канфэрэнцыі былі запрошаныя ў Белы Дом, дзе, пасьля перакускі й кавы, прыняў іх Прэзыдэнт Рычард Ніксан і Віцэ-Прэзыдэнт Сьпіро Агню, сказаўшы да ўдзельнікаў Канфэрэнцыі адпаведныя прамовы.

Прэзыдэнт Рычард Ніксан у даўжэйшай прамове між іншым адзначыў, што **„ў бальшыні выпадкаў Амэрыку любяць найбольш якраз тыя, што праз сваіх продкаў зьвязаныя зь іншымі народамі, бо праз веданьне жыцьця й праблемаў краю свайго або сваіх прашчураў паходжаньня, яны маюць большую любасьць да Амэрыкі".**

„Наш урад, — працягваў Прэзыдэнт Ніксан, — **хоча супрацоўнічаць з усімі Амэрыканцамі. Мы хочам супрацоўнічаць асабліва з тымі, хто быў ласкавы прыбыць сяньня ў Белы Дом. Мы надзеімся, што наш урад здолее праводзіць палітыку, у выніку якой тыя, што прыбылі зь іншых краёў у Амэрыку, будуць чуцца горДымі з таго, што яны выбралі сабе гэты край, і будуць адчуваць удзячнасьць, што іхнай бацькаўшчынай сталася Амэрыка".**

Прэзыдэнт Ніксан у сувязі з гэтым зазначыў, што ён **„чуецца шчасьлівым, маючы Віцэ-Прэзыдэнта грэцкага паходжаньня"**, ды што й ён сам, праз свайго бацьку, што быў ангельска-нямецка-ірляндзкага паходжаньня, можа часткова ўважаць сябе за прадстаўніка нацыянальных групаў.

У гэткім-жа духу гаварыў да ўдзельнікаў Канфэрэнцыі й Віцэ-Прэзыдэнт Сьпіро Агню, падчыркваючы, што ў сяньняшні палітычны мамэнт усе Амэрыканцы, асабліва нацыянальныя групы Амэрыкі павінны ўмацоўваць у сабе пачуцьцё самаздысьцыплінаваньня.

Пасьля гэтага кажны з удзельнікаў Канфэрэнцыі падыходзіў да Прэзыдэнта й Віцэ-Прэзыдэнта й прадстаўляўся ім асабіста, называючы край свайго паходжаньня.

УРАЧЫСТЫ БАНКЕТ

Пасьля супольнага абеду ў гатэлі Статлер-Гілтон, адбылася ў воднэй зь ягоных заляў працоўная частка Канфэрэнцыі. Паасобнымі прадстаўнікамі Рэспубліканскай партыі былі зробленыя інфармацыйныя даклады й была праведзеная над імі шырокая дыскусія й наагул абмен думак.

Вечарам, пасьля сяброўскага коктэйлю, у якім прынялі ўдзел сакратар (міністар) горадабудаўніцтва былы губэрнатар штату Мічыгэн Дж. Ромні із жонкаю й некаторыя сябры Кангрэсу ЗША, адбыўся афіцыйны ўрачысты Банкет, дадзены Ўсеамэрыканскім старшынём Рэспубліканскай партыі Р. Мортонам. Пасьля сваёй прывітальнай прамовы, ён уручыў ганаровыя граматы ў знак прызнаньня й удзячнасьці Рэспубліканскай партыі ўдзельнікам Канфэрэнцыі, што актыўна супрацоўнічалі з Рэспубліканскай партыяй.

Пасьля гэтага з даўжэйшымі дакладамі выступілі заступнік дарадніка Прэзыдэнта ЗША Г. С. Дэнт і спэцыяльны рэспубліканскі прадстаўнік у справах нацыянальнасьцяў кангрэсмэн Э. Дэрвінскі.

ВІЗЫТЫ Ў ДЭПАРТАМАНТАХ ЗША

У пятніцу 31 кастрычніка першую палавіну дня заняла візыта ў Дзяржаўным Дэпартаманьце (Міністэрстве замежных справаў) ЗША. Удзельнікаў Канфэрэнцыі прыняў сам Дзяржаўны Сакратар Вільям П. Роджэрс, які сказаў да прысутных адпаведную прамову й пазьней адказваў на стаўленыя яму пытаньні ў галіне замежнае палітыкі ЗША. Пасьля яго пра паасобныя рэсорты замежнае палітыкі інфармавалі ў сваіх дакладах і адказах на стаўленыя ім пытаньні: амбасадар і асыстэнт Дзяржаўнага Сакратара для Ўсходняй Азіі й Ціхаакіянскага прастору В. Суліван, асыстэнт у справах Усходняе Эўропы Э. Сванк і асыстэнт у справах Заходняе Эўропы М. Тыбэтс.

Пасьля візыты ў Дзяржаўным Дэпартаманьце ўдзельнікі Канфэрэнцыі адправіліся ў Дэпартамант Транспартацыі, дзе былі запрошаныя Сакратаром Транспартацыі былым губэрнатарам штату Масачусэтс Джонам Волпі на супольны абед. У часе абеду Сакратар Волпі сказаў даўжэйшую прамову, пасьля якой адказваў на стаўляныя яму пытаньні, наапошку, сардэчна разьвітаўся з кажным удзельнікам Канфэрэнцыі асабіста. Разьвітваючыся зь беларускім прадстаўніком д-рам С. Станкевічам, Сакратар Волпі зазначыў, што ён нядаўна, наведваючы Савецкі Саюз, быў і на Беларусі, і падзяліўся сваймі ўражаньнямі зь Беларусі.

Наапошку адбылася візыта ў Дэпартаманьце разбудовы гарадоў, дзе Падсакратар гэтага Дэпартаманту Рычард ван Дазэн выступіў зь інфармацыйнай прамовай.

У часе кажнага супольнага сьнеданьня й абеду выступалі з прамовамі: сэнатар Гірам Фонг (Гаваі), заступнік усеамэрыканскага старшыні Рэспубліканскае партыі Джэмс Алісон, кангрэсмэны Г. Дэйвіс (Віскансін) і В. Шэрле (Айёва), асыстэнт старшыні Ўсеамэрыканскага Камітэту Рэспубліканскае партыі сп-ня Э. Патэрсон і іншыя. У часе Канфэрэнцыі было прынята колькі рэзалюцыяў, адну зь якіх ніжэй зьмяшчаем паангельску.

Канфэрэнцыю вёў зь вялікім арганізацыйным талентам Дырэктар Аддзелу Нацыянальнасьцяў Усеамэрыканскага Рэспубліканскага Камітэту Лясьлё С. Пастор. Канфэрэнцыя закончылася вечарам 31 кастрычніка вялікай прэсавай канфэрэнцыяй.

Ст. Ст.

RESOLUTION

We, the delegates of the First National Conference of Republican Nationality Groups representing 29 nationalities from coast to coast, assembled in Washington, D.S. on this thirty-first day of October, 1969, commend the President for his leadership in striving to bring peace in Vietnam.

It is our opinion that the Vietnam moratorium serve no other purpose than to becloud the true proportions of American support for the President's policies in Vietnam and hinder the process of negotiations for a just peace.

Let Hanoi not misread the demands of the moratoriums for immediate and unilateral withdrawal of U.S. troops as American demands. This option of surrender is foreign and repugnant to all of us.

We wish to assure the President of the United States that the large majority of Americans will back him all the way. Our own survival, our prestige, our credibility abroad, and our self-respect at home are at stake.

As proud and peace-loving Americans, we stand ready to support the President in his quest for a just, honorable, and lasting peace.

Therefore, be it resolved, that we shall return to our various constituencies and urge them to express, in their own ways, either publicly or privately, their rejection to the moratorium and their support for the President and for the United States of America.

***

The above resolution was passed unanimously by Republican nationality leaders representing 29 nationalities from 20 states and the District of Columbia at the first Nationality Groups conference in Washington, D.C. on October 31, 1969.

УГОДКІ БРАТОЎ ЛУЦКЕВІЧАЎ У НЬЮ ЁРКУ

Управы Ньюёркаўскай Акругі й Аддзелу ў Нью Джэрзі Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня супольна зарганізавалі ў нядзелю 16 лістапада ў залі Беларускага Грамадзкага Цэнтру ў Брукліне ўрачыстае сьвяткаваньне 50-ых угодкаў ад сьмерці Івана Луцкевіча й 30-ых угодкаў ад арышту й замучаньня ў НКВД ягонага роднага брата Антона Луцкевіча, агульна вызнаных піянэрамі й кіраўнікамі беларускага нацыянальна-адраджэнскага руху.

Прысьвечаны іхнай памяці ўрачысты сход адчыніў старшыня Ньюёркаўскае Акругі БАЗА Міхась Тулейка, вітаючы прысутных у залі сваякоў братоў Луцкевічаў ды няприсутную з прычыны недамаганьня іхную родную сястру сп-ню Шабуню, а так-жа прысутных на сьвяткаваньні віцэ-прэзыдэнта Рады БНР д-ра В. Жук-Грышкевіча й ягоную жонку д-ра Раісу Жук-Грышкевіч.

Пасьля прапяяньня хорам жалобна-патрыятычнае песьні „Сьпіце ўсе тыя, што праўды на сьвеце шукалі", было дадзенае слова дзеля дакладу д-ру Янку Запрудніку. У сваім кароткім, але скандэнсаваным і старанна апрацаваным дакладзе д-р Запруднік глыбока насьветліў вядучую ролю братоў Луцкевічаў у беларускім адраджэнскім руху на фоне эпохі, падчыркнуў іхныя велізарныя нацыянальныя дасягненьні, што сталіся ідэйнай і палітычнай асновай беларускага вызвольнага руху й пасьля іхнае сьмерці дый асновай нашай нацыянальнай дзейнасьці на эміграцыі.

Пасьля дакладу зь цікавымі ўспамінамі пра братоў Луцкевічаў, галоўна пра Антона Луцкевіча, што памёр 20 год пазьней за Івана, выступілі тыя, што іх ведалі асабіста й зь імі супрацоўнічалі: нашанівец д-р Янка Станкевіч, д-р Вінцук Жук-Грушкевіч, інж. Мікалай Гарошка, д-р Вітаўт Тумаш, д-р Станіслаў Станкевіч і наапошку праф. Антон Адамовіч, які, хоць і ня знаў асабіста ніводнага з Луцкевічаў, але трапна насьвятліў іхную вялікую ролю ў беларускім руху.

Усе прамовы былі пераплятаныя дэклямацыямі малых школьнікаў патрыятычных вершаў нашых паэтаў, ідэйна сугучных сьвяткаваньню. Дэклямавалі: пляменьнік братоў Луцкевічаў Багдан Андруцышын, які зьдзівіў прысутных сваёй беззаганнай беларускай вымовай, прапраўнучка сястры Луцкевічаў Ніна Норык, Алеся Кіпель і Ніна Запруднік.

У знак актыўнага ўшанаваньня памяці братоў Луцкевічаў, дзейнасьць якіх праявілася і ў выдаваньні й рэдагаваньні імі першай легальнай беларускай газэты „Наша Ніва", а так-жа іншых беларускіх прэсавых органаў, прысутныя тут-жа зламжылі 382 даляры на прэсавы фонд газэты „Беларус", прадаўжальніцы „Нашай Нівы" сяньня на эміграцыі.

Стараньнем сябры Управы Ньюёркаўскай Акругі БАЗА Антона Шукелайця была наладжаная ў залі сьціплая, але каштоўная выстаўка, што наглядна ілюстравала дзейнасьць братоў Луцкевічаў.

Урачысты сход зачыніў старшыня БАЗА ў Нью Джэрзі Сяргей Гутырчык, пасьля чаго ўсімі прысутнымі быў прапяяны беларускі нацыянальны гімн.

Урачысты сход памяці братоў Луцкевічаў быў вельмі добра зарганізаваны й прайшоў на высокім ідэйным і інтэлектуальным узроўні.

КАНГРЭС АМЭРЫКАНСКІХ УКРАІНЦАЎ

24-26 кастрычніка сёлета ў залях гатэлю Комадор у Нью Ёрку адбыўся 10-ты Кангрэс Амэрыканскіх Украінцаў, скліканы Украінскім Кангрэсавым Камітэтам Амэрыкі.

У Кангрэсе прынялі ўдзел звыш 500 дэлегатаў ад усіх украінскіх асяродкаў Задзіночаных Штатаў ды вялікая колькасьць гасьцей — прадстаўнікоў украінскіх арганізацыяў і грамадзтва. Кангрэс падсумаваў дзейнасьць УККА за мінулую кадэнцыю, абмеркаваў сучаснае палажэньне ўкраінскага народу на бацькаўшчыне й украінскае эміграцыі, намеціў галоўныя лініі далейшае дзейнасьці ды выбраў новае галоўнае кіраўніцтва Украінскага Кангрэсавага Камітэту з праф. Львом Дабранскім, як прэзыдэнтам, і Язэпам Лысагорам, як экзэкутыўным віцэ-прэзыдэнтам, на чале.

Пасьля нарадаў другога дня Кангрэсу — у сыботу 25 кастрычніка вечарам адбыўся ў вялікай бальнай залі гатэлю Комадор вялікі ўрачысты банкет, у якім прынялі ўдзел звыш 500 дэлегатаў Кангрэсу й каля 200 запрошаных гасьцей, у тым ліку й звыш 30 чужынцаў. Ад Беларусаў у якасьці ганаровых гасьцей былі запрошаныя д-р Станіслаў і сп-ня Зінаіда Станкевічы, замест якой прысутнічала сп-на Раіса Станкевіч.

Пасьля амэрыканскага і ўкраінскага нацыянальных гімнаў, выканаваных солё опэрнай сьпявачкай Марыяй Лысагір, і малітвы Мітрапаліта Украінскай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы Архіяпіскапа Мсьціслава, з даўжэйшай прамовай выступіў прафэсар Леў Дабранскі й іншыя ўдзельнікі Кангрэсу. Былі прачытаныя прывітальныя тэлеграмы ад губэрнатара Ньюёркскага штату Нэльсана Рокфэлера, бурмістра Нью Ёрку Джона Ліндзі ды ад вялікай колькасьці сэнатараў і кангрэсмэнаў ЗША.

Тады рэдактар англамоўных выданьняў УККА д-р Уладзімер Душнік прадставіў па імю ўсіх прысутных за ганаровым сталом гасьцей, у тым ліку й Беларусаў д-ра Станіслава й Раісу Станкевічаў.

Першым прамоўцам ад Амэрыканцаў быў сэнатар ад штату Канэктыкат Томас Дадд. Пасьля яго выступіў з даўжэйшай гарачай і глыбака прыязнай да ўкраінскага народу прамовай прадстаўнік Ураду ЗША — сакратар (міністар) морскіх справаў Джон Джэйфі, які прачытаў прывітальны ліст да Кангрэсу Амэрыканскіх Украінцаў Прэзыдэнта Рычарда Ніксана. Далей выступалі з прамовамі сталы абсэрватар Паўдзённага Ветнаму ў Задзіночаных Нацыях Нгуен Гуу-чы, кангрэсмэнка ад Нью Ёрку нэгрыцянка Шырлі Крысгольм, кангрэсмэн ад Алябамы Джон Буханан, кангрэсмэн ад Нью Ёрку Самуэль Стратон і іншыя.

Зь вялікае колькасьці ўкраінскіх прамоўцаў бурнымі авацыямі быў прывітаны Прэзыдэнт Украінскай Народнай Рэспублікі Мікола Лівіцкі, які адмыслова прыляцеў зь Мюнхэну, каб прыняць удзел у Кангрэсе. У сваёй гарачай прамове ён заявіў, што ў той час, калі вялікія вольныя дзяржавы сьвету ідуць на суіснаваньне із Савецкім Саюзам, уважаючы, што гэтым яны загарантуюць мір, Украінцы ў вольным сьвеце адкідаюць палітыку суіснаваньня із сваім паняволынікам, затое шукаюць ідэйнага суіснаваньня з паняволеным украінскім народам.

10-ы Кангрэс Амэрыканскіх Украінцаў наглядна паказаў, што ўкраінская палітычная эміграцыя прадстаўляе сабой добра зарганізаваную вялікую палітычную сілу, зь якой лічацца адказныя ўрадавыя й палітычныя дзейнікі Амэрыкі. Сваёй палітычнай дзейнасьцяй эміграцыя гэтая зьяўляецца вялікай ідэйнай і маральнай падтрымкай для паняволенага ўкраінскага народу на бацькаўшчыне.

ст.

Ў ЛІЗЕ ВЫЗВАЛЕНЬНЯ НАРОДАЎ СССР („ПАРЫСКІМ БЛЁКУ")

Выкарыстоўваючы нагоду наведаньня ЗША старшынём Прэзыдыюму Лігі Вызваленьня Народаў СССР, ведамай так-жа пад назовам „Парыскага Блёку", Прэзыдэнтам Украінскай Народнай Рэспублікі ў экзылі Міколам Лівіцкім, адбылося пад ягоным старшынствам 25 кастрычніка ў Нью Ёрку паседжаньне амэрыканскае філіі Лігі.

На паседжаньні, у якім прыняў удзел ад Беларусаў віцэ-старшыня амэрыканскае філіі Лігі д-р Ст. Станкевіч, сп. М. Лівіцкі паінфармаваў пра апошнюю Канфэрэнцыю Лігі, што адбылася 30 сакавіка сёлета ў Мюнхэне.

Даўгагадовы старшыня Прэзыдыюму Лігі Прэзыдэнт БНР Мікола Абрамчык на Канфэрэнцыі гэтай адмовіўся ад далейшага старшынства, у сувязі з чым за старшыню Прзэыдыюму Лігі быў выбраны Мікола Лівіцкі (Украінец), а за ягоных сяброў: Прэз. М. Абрамчык (Беларус), А. Кунта (Паўночны Каўказец), А. Акіш (Ідэл-Уралец), Н. Цынцадзэ (Грузін) і праф. Т. Чагатай (Туркестанец).

Зь дзейнасьці Прэзыдыюму Лігі апошняга часу варта адзначыць: 1. зрыхтаваньне мэмарандуму ў Задзіночаныя Нацыі ў справе Крымскіх Татараў, прымусова выселеных яшчэ за Сталінам із свае бацькаўшчыны; 2. зрыхтаваньне ў Задзіночаныя Нацыі мэмарандуму-пратэсту супраць прызнаньня ЮНЭСКО й Антыкаляніяльным Камітэтам ЗН Леніна „вялікім гуманістым XX стагодзьдзя"; 3. рыхтаваньне брашуры „Ленін і паняволеныя народы", што будзе выдадзеная паангельску перад юбілеем 100-годзьдзя ад нараджэньня Леніна ў красавіку 1970 году.

ЯНКА ЗАПРУДНІК — ДОКТАРАМ ГІСТАРЫЧНЫХ НАВУКАЎ

Актыўны працаўнік на беларускай нацыянальнай ніве, ён-жа й заступнік Галоўнага Рэдактара „Беларуса", Янка Запруднік, пасьля зданьня адпаведных экзаменаў ды прадстаўленьня дысэртацыі на тэму „Змаганьне за Беларусь у царскай Дзяржаўнай Думе, 1906 — 1917 гг.", 27 кастрычніка сёлета атрымаў у Ньюёркаўскім Унівэрсытэце вучоную годнасьць Доктара гістарычных навукаў.

Шчыра вітаем Доктара Янку Запрудніка зь ягонай высокай навуковай годнасьцяй і зычым яму ад усяе душы далейшае яшчэ больш плённае беларускае нацыянальнае дзейнасьці.

БЕЛАРУСЫ НА ВУГОРСКАЙ УРАЧЫСТАСЬЦІ

У дзень Усіх Сьвятых 1-га лістапада сёлета ў парку Мэк Артура ў Лёс Анджэлес адбылося ўрачыстае адкрыцьцё памятніка, прысьвечанага вугорскім паўстанцам 1956 году. На запросіны Вугорскай Фэдэрацыі Змагароў за свабоду, у ўрачыстасьці прыняла ўдзел і беларуская дэлегацыя. Беларусы ў нацыянальных касьцюмах зложылі вянок із жывых кветак пад памятнікам вугорскіх гэрояў з напісам „Беларусь" на бел-чырвона-белай істужцы.

У багатай праграме ўрачыстасьці між іншымі выступіў ведамы тэлевізійны камэнтатар Джордж Патнэм. У сваёй усхваляванай прамове, побач зь іншымі краямі-ахвярамі камунізму, ён назваў і Беларусь.

Н.

BIELARUS

Byelorussian Newspaper in the Free World
Published monthly by
BYELORUSSIAN-AMERICAN ASSOCIATION, Inc.,
166 — 34 Gothic Drive, Jamaica, N. Y. 11432.
Subscription $ 6.00 yearly.

„БЕЛАРУС" —Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце
Выходзіць месячна. Рэдагуе Калегія.
Выдае: Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне
Выпіска зь перасылкаю — 6 дал. на год.

УДЗЕЛЬНАЯ ВАГА НАЦЫЯНАЛЬНЫХ ГРУПАУ

Рэвізія дачыненьняў да нацыянальных або этнічных ці „спадчынных", як іх называюць таксама, групаў, што выразна зазначылася ў Рэспубліканскай партыі ЗША пасьля ейнага прыходу да ўлады ў выніку прэзыдэнцкіх выбараў год таму, датычыць і да нас Беларусаў. Гэтая рэвізія дачыненьняў пайшла ў кірунку зразуменьня вялікае ўдзельнае вагі нацыянальных групаў у нутраным жыцьці Амэрыкі й вызнаньня за пазытыўную зьяву захаваньня, разьвіцьця й культываваньня гэтымі групамі іхнай нацыянальнай спадчыны, прынесенае з краёў іхнага паходжаньня.

Усё гэта знайшло сваё канкрэтнае выражэньне ў стварэньні сталага Аддзелу нацыянальнасьцяў у Ўсеамэрыканскім (г. зн. цэнтральным) Рэспубліканскім Камітэце, у заахвочваньні й арганізацыйнай дапамозе засноўваньня як супольных для розных нацыянальнасьцяў, гэтак і апрычоных для кажнай нацыянальнасьці рэспубліканскіх арганізацыяў.

Гэты новы курс Рэспубліканскае партыі практычна й тэарэтычна найшырэй выразіўся на першай Канфэрэнцыі прадстаўнікоў нацыянальных групаў 29-31 кастрычніка сёлета ў Вашынгтоне, а найбольш зырка ў прамовах Прэзыдэнта Рычарда Ніксана й Віцэ-Прэзыдэнта Сьпіро Агню да ўдзельнікаў Канфэрэнцыі.

Як ведама, у Амэрыцы існуюць у дачыненьні да нацыянальных групаў дзьве супрацьлежныя тэорыі: тэорыя „тератопліваючага катла" (melting pot), якая імкнецца да поўнае асыміляцыі прыбылых у Амэрыку імігрантаў; другая тэорыя, якую можна назваць тэорыяй дзьвюх бацькаўшчынаў, вызнае нацыянальную разнаякасьць амэрыканскага народу і ў захаваньні нацыянальнай спадчыны паасобных нацыянальных групаў бачыць ня слабасьць, а сілу Амэрыкі.

Вось-жа вярхоўнае кіраўніцтва Рэспубліканскае партыі ды сам Прэзыдэнт і Віцэ-Прэзыдэнт ЗША наважана выказаліся за гэтую другую тэорыю дзьвюх бацькаўшчынаў у ваднэй бацькаўшчыне ды афіцыйна запярэчылі тэорыю „пэратопліваючага катла".

Для нас Беларусаў гэткі паварот палітыкі Рэспубліканскай партыі ды ўраду ЗША мае першараднае палітычнае й практычнае значаньне. Прыймаючы амэрыканскае грамадзянства й становячыся паўнапраўнымі Амэрыканцамі, мы разам з гэтым застаёмся й надалей Беларусамі з усімі выплываючымі з гэтага атрыбутамі. Сярод нашае эміграцыі й асабліва сярод ейнага маладога пакаленьня цімала, нажаль, такіх, што памылкова ўважаюць, быццам перахоўваньне й культываваньне сваіх нацыянальных традыцыяў — нацыянальнае культуры, роднае мовы, звычаяў, ня кажучы ўжо пра нацыянальную й палітычную дзейнасьць на карысьць сваёй першай бацькаўшчыны, ёсьць актам неляяльнасьці да Амэрыкі. Наадварот, сам Прэзыдэнт і Віцэ-Прэзыдэнт ЗША запярэчылі гэткаму памылковаму пагляду.

Палітычныя кіраўніцтвы бальшыні нацыянальных групаў Амэрыкі добра зразумелі важнасьць гэтага новага ў дачыненьні да іх курсу. Сярод гэтых нацыянальнасьцяў па ўсёй Амэрыцы паўсталі ўжо свае нацыянальныя рэспубліканскія арганізацыі, лякальныя й штатавыя, а сярод некаторых нацыянальных групаў, у тым ліку й нашых геаграфічных суседзяў — Латышоў, Украінцаў, Палякаў і Лятувісаў заснаваліся ўжо й свае ўсеамэрыканскія рэспубліканскія камітэты. Апрача гэтага, у шмат якіх штатах ЗША паўсталі й супольныя для ўсіх нацыянальнасьцяў рэспубліканскія арганізацыі.

Сёе-тое ў гэтай галіне робіцца і ў нас Беларусаў, але яшчэ ў далёка недастатковай ступені. А трэба не забывацца, што адным з галоўных, калі не найгалаўнейшым нашым заданьнем у Вольным Сьвеце — папулярызаваньне нашае нацыянальнае вызвольнае справы ды здабываньне прыхільнікаў і абароньнікаў нашае вызвольнае ідэі сярод грамадзкіх, палітычных і дзяржаўных дзейнікаў нашае другое бацькаўшчыны. Гэтае нашае адказнае заданьне мы зможам найлепш выконваць у радох і пры падтрыманьні Рэспубліканскае партыі, што йдзе напярэймы нашым нацыянальным асьпірацыям.

Пра гэта павінны паважна падумаць нашыя суродзічы, перш-наперш тыя, што пачуваюць сябе прыхільнікамі Рэспубліканскае партыі.

СЛУЦКІЯ ПАДЗЕІ 1920 Г.

Максім Багдановіч у вершы „Летапісец" добра выказаў ня толькі жаданьні чалавека-сьветкі, што дакумэнтуе навочныя здарэньні, але й свайго роду гістарыяграфічны прынцып — разглядаць усе факты, каб ведаць усю праўду:

Хай тыя ведаюць, што зьявяцца па нас,
Усю праўду пра жыцьцё у наш, у прошлы час . . .
Што тут чыніліся у даўныя гады,
Што думалі, чаго жадалі мы тады,
За што змагаліся, як баранілі веру, —
Хай зьведаюць **усё** патомкі праз паперу.

Шмат паперы перагледзеў беларускі савецкі гісторык Вадзім Круталевіч перад тым, як напісаў свой артыкул „Ад вайны да міру", надрукаваны ў леташнім красавіковым нумары часапісу „Неман". У вартыкуле гэным між іншых рэчаў гаворыцца й пра Слуцкае паўстаньне 1920 году.Круталевіч, праўда, Слуцкае паўстаньне бярэ ў двукосьсе: яно для яго не паўстаньне, а „мяцеж", а паўстанцы — не паўстанцы, а „мяцежнікі" й „бандыты". Ну, што-ж — Кастусь Каліноўскі выходзіў спад пяра казённых царскіх гісторыкаў таксама не паўстанцам, а „мяцежнікам" . . .

Ды рэч ня ў тым. Паўстаньне ці мяцеж, — гэта пытаньне **ацэны** дадзенага гістарычнага факту. Важна тут перш-наперш, што меў месца сам факт, а яго Круталевіч не запярэчвае й не замоўчвае, як гэта рабілася дасюль ува ўсіх савецкіх падручніках гісторыі ды манаграфіях пра ваенна-палітычныя падзеі на Беларусі пэрыяду 1917-21 гадоў.

„Хай зьведаюць **усё патомкі** праз паперу", кажа Багдановічаў „Летапісец". Да зьведваньня гэтага „ўсяго", перад тым як называць Слуцкія падзеі 1920 году „мяцежом" ці „паўстаньнем", павінна належаць азнаямленьне з усімі дакумэнтамі, у тым ліку й з газэтаю „Беларускае слова", што выходзіла ў Горадні ў 1920 годзе ды ў якой шмат матар'ялу было прысьвечана слуцкім падзеям.

Газэту „Беларускае слова" Круталевіч у сваім артыкуле згадвае адно мімаходзь (і ці ня ўпяршыню ў савецкай гістарыяграфіі?). Агулам-жа Круталевіч слуцкія падзеі насьвятляе як чужацкую й варожую беларускаму народу правакацыю. Круталевіч піша: „І цяпер яшчэ ў Мюнхэне час-часом пішуць пра падзеі ў Слуцку ў лістападзе 1920 году, зразумела, прамоўчваючы запраўдных натхняльнікаў правакацыяў . . . Малюючы ,слуцкае паўстаньне' як акт народнага абурэньня, ягоныя прапагандыстыя прамоўчваюць, што яно было арганізаванае на тэрыторыі, акупаванай белапольскімі войскамі".

Круталевіч уважае, што самога факту акупацыі (у дадзеным выпадку польскае) стае на тое, каб і Слуцкае паўстаньне заклеймаваць як чужую інтрыгу, не падумаўшы пра тое, што бальшыня паўстаньняў адбываецца пад тэй ці іншай акупацыяй і супраць акупацыі.

Паўторым затым Круталевічава-ж пытаньне зь ягонага артыкулу: „А як было ў запраўднасьці?"

У архівах Рады БНР у Нью-Ёрку перахоўваецца нявялікая папка з кволымі пажоўклымі лісткамі паперы, на якіх гады таму няведамы цяпер ужо летапісец, ці барджэй перапісчык, парабіў выпіскі матар'ялаў зь лістападаўскіх і сьнежаньскіх нумароў „Беларускага слова" 1920 году. Вось што пісала газэта ў сваім нумары за 27 лістапада таго-ж году ў вартыкуле пад загалоўкам „Беларускія партызаны":

„На абшарах Меншчыны пачалася новая страніца ў гісторыі Беларусі. З розных крыніц даходзяць да нас больш-менш поўныя весткі, што люднасьць, абураная проці ўлады бальшавікоў зь яе бесканечнымі рэквізыцыямі, грабеcтвам і нячуваным тэрорам, паўстае проці панаваньня маскоўцаў і камуністаў, сурова разьлічаючыся зь імі за ўвесь зьдзек і гора, прынесеныя імі ў край. Пачатак усяго гэтага адносіцца да таго часу, як бальшавікі летам гэтага году ўварваліся на Меншчыну. Грабеcтвы, якія яны праводзілі ў вёсках, адразу-ж ставілі беларускіх сялянаў проці бальшавіцкай галоднай арды. У вёсках сталі арганізоўвацца абаронныя дружыны".

„У лясох, якія цягнуцца ад Крайску да Барысава, — паведамляла далей газэта „Беларускае слова", — зарганізавана „зялёных' (партызаны зваліся „зялёнымі", бо дзеілі ў лясох) да 6000 чалавек, добра ваaружаных, маючых кулямёты й лёгкія гарматы. Нядаўна атрад напаў на бальшавікоў, якія гналі да 2000 зрэквізаванай у сялян скаціны для Чырвонае арміі; адбіўшы скаціну, ,зялёныя' перш загналі яе ў лес, а потым пачалі раздаваць пакрыўджаным бальшавікамі сялянам".

„Найбольш зарганізаваным выяўляе сябе Слуцкі павет, дзе цэнтральнае ядро беларускіх паўстанцаў мае да 4000 добра ваaружаных людзей. Гэты атрад хутка й стала набывае формы рэгулярнага войска".

Круталевічава цьверджаньне, што Слуцкае паўстаньне было „мецяжом" і белапольскай правакацыяй, ня вытрымвае ніякае крытыкі перад сьветчаньнямі, задакумэнтаванымі ў тагачасным пэрыядычным друку. Не дарма савецкі гісторык і маўчыць пра іх. Маўчыць, бо яны разьбіваюць перш-наперш Круталевічаву заяву, што паўстаньне адбывалася на тэрыторыі, акупаванай белапалякамі, ды адначасна паказваюць на масавасьць і спантанічнасьць самога паўстаньня. „Беларускае слова" за 29 лістапада 1920 году паведамляла: „Паўстаньні проці бальшавікоў у Слуцкім і Бабруйскім паветах пашыраюцца з кожным днём . . . Улада (у Слуцку) знаходзіцца ў руках камісара, які праводзіць сваю чыннасьць па даручэньню Ўраду Беларускае Народнае Рэспублікі".

На працягу апошніх дзён лістапада й цэлага сьнежня 1920 году ў газэце „Беларускае слова" была апублікаваная маса дакумэнтаў, зьвязаных з ваеннымі падзеямі на Случчыне, Барысаўшчыне ды ў іншых частках Беларусі. Характар гэных падзеяў, іхны палітычны кірунак добра выказаны ў загадзе № I Галоўнага Каманданта Войскаў Беларускае Народнае Рэспублікі Маёра Якубецкага. Загад быў выдадзены 19 сьнежня 1920 году ды апублікаваны таксама ў газэце „Беларускае слова" 31 сьнежня таго-ж году: „Мы не пакінем змагацца, — казалася ў загадзе, — пакуль жыхар Беларусі ня зробіцца праўдзівым гаспадаром свае зямлі. Устаноўчы Сойм Беларускі, выбраны на засадзе агульнага, простага, роўнага й прапарцыянальнага, бяз розьніцы полу й нацыянальнасьці, выбарнага права будзе скліканы адразу-ж пасьля вызваленьня Беларусі ад наезьдцаў, які выпрацуе законы, патрэбныя народу нашаму" . . . Загад войскам Беларускай Народнай Рэспублікі канчаўся словамі: „Доля нашае Бацькаўшчыны ў вашых руках, ведайце, што толькі ў незалежнай і непадзельнай Беларусі народы яе знойдуць задавальненьне сваіх патрэбаў".

Як быццам, у сьвятле адно прыведзеных фактаў, пра якія Вадзім Круталевіч ня згадвае ў сваім артыкуле, стаецца відавочным і яшчэ адзін кардынальны факт: гісторыя гэтак званага „Слуцкага мяцежа" ў Круталевічавым артыкуле схвальшаваная, перавернутая дагары нагамі ў імя гэтак званае партыйнасьці гістарычнае навукі.

Я . Запруднік

"УЗЬЯДНАНЬНЕ" ЗАХОДНЯЕ БЕЛАРУСІ

У Белрусі 17-га верасьня сёлета было адзначанае грамадзкімі сходамі ды газэтнымі артыкуламі 30-годзьдзе „ўзьяднаньня Заходняе Беларусі зь Беларускай ССР". Бяручы фармальна, угодкі гэтага „ўзьяднаньня" прыпадаюць не на 17-га верасьня, а барджэй на 12-га лістапада, калі, 30 год таму, пазачародная трэйцяя сэсія Вярхоўнага Савету Беларускае рэспублікі — паводля Канстытуцыі сувэрэннае дзяржавы — пастанавіла „прыняць Заходнюю Беларусь у склад БССР і ўзьяднаць тым самым . . . беларускі народ у вадзінай Беларускай дзяржаве". Гэткім парадкам, 12-га лістапада 1939 году, юрыдычнай фармальнасьцяй завяршыўся працэс „узьяднаньня", пачаты савецкімі танкамі на досьвітку 17-га верасьня.

Тая акалічнасьць, што 30-годзьдзе ўзьяднаньня было ўшанаванае ў БССР на ўгодкі падзеі ваеннае, а ня юрыдычнае, мае сваю лёгіку й сымболіку: усё, што адбывалася па лініі „ўзьяднаньня" пасьля 17-га верасьня, было мэханічнымі фармальнасьцямі, якія цягнуў за сабой ваенны акт. Выбары, ці дакладней кажучы, галасаваньне, зьвязанае із скліканьнем г. зв. Народнага Сходу Заходняе Беларусі, было праведзенае не затым, што хтосьці ў партыйна-ўрадавых вярхох Савецкага Саюзу хацеў даведцца праўдзівыя жаданьні жыхарства далучаных тэрыторыяў, а патое, каб захаваць выгляд дэмакратыі перад вонкавым сьветам.

Тым ня менш, „узьяднаньне" Заходняе Беларусі зь Беларускай ССР", пачатае 17-га верасьня, а закончанае фармальна 12-га лістапада 1939 году, для беларускага народу мае вялікае гістарычнае значаньне. Падзеленыя савецка-польскаю мяжою 1921 году Беларусы зьліліся ўзноў у вадно цэлае, у вадзін дзяржаўны арганізм; з гледзішча на далейшую гістарычную пэрспэктыву здабылі большыя магчымасьці разбудоўваць сваё нацыянальнае жыцьцё.

„Узьяднаньне" Заходняе Беларусі 1939 году аж да выбуху вайны ў чырвені 1941 году было аднак дазолі сваеасаблівай зьявай. Не зважаючы на пастанову Вярхоўнага Савету СССР 2 лістапада 1939 г. й Вярхоўнага Савету БССР 12 лістапада таго-ж году аб „узьяднаньні Заходняе Беларусі ў **вадзінай** Беларускай дзяржаве", адзінай гэтая дзяржава ня сталася. Калючы дрот старое польска-савецкае мяжы з 1921 году рэзаў і надалей жывое цела краю аж да выбуху нямецка-савецкае вайны.

За гэтай несамавітай акалічнасьцяй, пра якую ў сёлетніх юбілейных прамовах і артыкулах ня згадвалася ні словам, хаваецца глыбокая трагедыя нязьлічаных ахвяраў „узьяднаньня", а сярод іх і цімалога ліку ўдзельнікаў камуністычнага руху ў даваеннай Польшчы.

У беларускім савецкім друку часта трапляе на вочы мота „Ніхто не забыты, нішто не забыта". У гэтым ёсьць глыбокая думка: гісторыя мае павучальнае значаньне адно тады, калі памятаць усе асноўныя мамэнты мінуўшчыны. Адзін з гэткіх асноўных мамэнтаў пэрыяду „ўзьяднаньня" 1939 году нагэтулькі кардынальны, нагэтулькі войстра й глыбака ўрэзаўся ў памяць і ў долю некаторых удзельнікаў і сьветкаў гэнага „ўзьяднаньня", што рэха ягонае прагучэла было аж у 1956 годзе на партыйнай нарадзе ў пытаньнях гісторыі Кампартыі Заходняе Беларусі.

Паводля органу ЦК КПБ часапісу „Камуніст Беларусі" за верасень 1956 году, на нарадзе гэнай „усе выступаючыя таварышы зь вялікай горыччу ўспаміналі, як неймаверна цяжка ўспрынялі тысячы членаў Кампартыі Польшчы, Заходняе Беларусі й Заходняе Ўкраіны несправядлівыя абвінавачаньні, выстаўленыя ў 1938 годзе супраць Кампартыі Польшчы. Вакол Кампартыі Заходняе Беларусі й яе сяброў была створаная цяжкая атмасфэра падазронасьці й недавер'я, казалася ў часапісе „Камуніст Беларусі" за верасень 1956 году. Пры гэнай „атмасфэры падазронасьці й недавер'я Чырвоная Армія разам з аддзеламі НКВД прыйшла ў Заходнюю Беларусь і Заходнюю Ўкраіну . . .

У сёлетнім сьвяткаваньні 30-годзьдзя гэтага „прыйсьця" зварачае на сябе ўвагу адна важная тэрміналягічная асаблівасьць. Доктар гістарычных навукаў А. Мацько, прыкладам, у „Настаўніцкай газэце" за 17 верасьня пра падзеі 39-га году пісаў: „За кароткі тэрмін амаль уся тэрыторыя карэннай Польшчы была акупіравана **нямецка-фашысцкімі захопнікамі"**. Выраз „нямецка-фашысцкія захопнікі" тут выразна анахранічны: для савецкае прапаганды гітлераўскія войскі сталіся „захопнікамі" адно ад чэрвеня 41-га году. У верасьні-ж 39-га году гэта былі войскі дзяржавы саюзнае, як сьветчыць аўтарытэтна сама газэта „Правда". У ёй 30 верасьня 1939 г. было апублікаванае інтэрвю карэспандэнта ТАСС зь нямецкім міністрам замежных справаў Рыбэнтропам.

Пасланец Гітлера перад сваім ад'ездам з Масквы, дзе было падпісанае нямецка-савецкае пагадненьне аб дружбе, заявіў карэспандэнту ТАСС: ,Перамовы праходзілі ў асабліва прыязнай і цудоўнай атмасфэры".

Было-ж гэта якраз тады, калі ў Заходняй Беларусі й Заходняй Украіне панавала, ужываючы азначэньне часапісу „Камуніст Беларусі", „атмасфэра падазронасьці й недавер'я" — як у дачыненьні да Кампартыі Заходняе Беларусі ды Заходняе Ўкраіны, гэтак (і тым больш) у дачыненьні да ўсіх іншых беларускіх і ўкраінскіх грамадзка-палітычных дзеячоў, не заслужаных перад справаю камунізму. Вось гэтая атмасфэра падазронасьці й недаверу выявілася перш-наперш у тым кардынальным факце, што „ўзьяднаньне" ня зрушыла зь месца старое польска-савецкае мяжы паміж братамі-Беларусамі й братамі-Ўкраінцамі. Час ад верасьня 1939 году да чэрвеня 1941 году спатрэбіўся савецкай уладзе на тое, каб правесьці гэтак званую „ўраўнілаўку" матар'яльнага ўзроўню й палітычнага клімату далучаных раёнаў да ўзроўню суседніх савецкіх тэрыторыяў. Праводзілася гэтая „ўраўнілаўка" шляхам выпусташэньня рынку Заходняе Беларусі й Заходняе Ўкраіны з тавараў шырокага ўжытку ды арыштu й вывазу ў нутраныя часткі Савецкага Саюзу тысячаў незавіненых перад савецкаю ўладаю людзей, а сярод іх цімала было ўдзельнікаў падпольнага камуністычнага руху ў даваеннай Польшчы.

Усе гэтыя трагічныя акалічнасьці „ўзьяднаньня" не павінны, зразумела, прыцямняць дадатнага ў васнове факту далучэньня Заходняе Беларусі да БССР. Беларускі народ у межах Савецкага Саюзу набыў пасьля далучэньня Заходняе Беларусі больш удзельнае вагі, скансалідаваў сілы да працы над нацыянальным адраджэньнем ды ўзмоцніў веру ў тое, што адно ў нацыянальным адзінстве — найлепшая зарука абароны сваіх правоў, патаптаных маскоўскім камунізмам.

Я. Запруднік

МІСІЙНЫ ВЫЕЗД УЛАДЫКІ ВАСІЛЯ

У сыботу, 18-га кастрычніка 1969 году, Правячы Япіскап Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы, Я. Пр. Архіяпіскап Васіль, у васысьце дыякана а. Карпа і аднаго сябры Япархіяльнай Управы, наведаў групу праваслаўных Беларусаў і Казакаў у лясістай мясцовасьці Вайнлэнд — на паўдні штату Нью Джэрзі. Выезд быў зроблены на просьбу вернікаў, якія толькі нядаўна даведаліся пра існаваньне ў вольным сьвеце нашай роднай Беларускай Царквы і яе герархіі.

Каля г. 11-ай Уладыку нашага ўрачыста віталі вернікі зь ігуменам а. Адамам на чале, на парозе царквы сьв. Пакрова Багародзіцы Дзевы мясцовага казацкага манастыра. Пачалася ўрачыстая архірэйская Багаслужба, адпраўленая Ўладыкам пры асысьце а. Адама, а. Памфіла з Чыкага, і дыякана а. Карпа. Сказаная Ўладыкам у роднай мове навука глыбока ўсхвалявала прысутных — многія выціралі сьлёзы. „Што значыць пачуць сваё — што на радзіме пабывала . . ." — казала адна цётка пасьля службы.

Пазьней адбылася супольная бяседа Беларусаў і Казакаў за багатым сталом. У сваіх выступленьнях прамоўцы падкрэсьлівалі супольны цяжкі лёс нашых народаў і вялікую прыязьнь, якая лучыць нас тут на эміграцыі.

Неабходна гэтым месцам выразіць самую глыбокую падзяку нашаму дыякану, а. Карпу, дзякуючы вялікай ахвярнасьці і асабістым стараньням якога гэты выезд Уладыкі і быў зрэалізаваны.

Гудок

БІБЛІЯ ПАБЕЛАРУСКУ

Ужо друкуецца ў Нью Ёрку й хутка выйдзе з друку Біблія ў перакладзе на беларускую мову д-ра Я. Станкевіча.

40 ГОД ЛІТАРАТУРНАЙ ДЗЕЙНАСЬЦІ ЮРКІ ВІЦЬБІЧА

У лістападзе сёлета спаўняюцца 40-ыя ўгодкі літаратурнай дзейнасьці ведамага выдатнага беларускага пісьменьніка й бубліцыстага Юркі Віцьбіча. Хаця ў літаратурных старонках і дадатках да розных газэтаў друкаваўся Юрка Віцьбіч раней, за пачатак сваe літаратурнае дзейнасьці ўважае ён сам сваё апавяданьне „Як загінуў Ясь", што было надрукаванае ў № 9-10 за 1929 год часапісу „Узвышша".

Апавяданьне гэтае мела сваю цікавую гісторыю, характэрную й тыповую для шмат якіх твораў беларускіх пісьменьнікаў у савецкіх абставінах. Спачатку было яно перасланае аўтарам у літаратурны дадатак газэты „Савецкая Беларусь", у якой неўзабаве зьявіўся ў рубрыцы „Паштовая скрынка" наступны адказ Міхася Чарота: **„Вашае апавяданьне „Як загінуў Ясь", дарэчы напісанае вельмі добра, друкавацца ня будзе, бо ў ім слаба адбіліся клясавыя супярэчнасьці на вёсцы".**

Тады Юрка Віцьбіч пераслаў гэтае апавяданьне ў часапіс „Узвышша", дзе было яно надрукаванае пад зьмененым Беллітам назовам „Млынарова рука". З нагоды гэтага апавяданьня тады-ж ягоны аўтар атрымаў ад Кузьмы Чорнага прачулы ліст, які, як інфармуе Юрка Віцьбіч аўтара гэтых радкоў, „па сутнасьці зьяўляўся дыплёмам на годнасьць пісьменьніка". Юрка Віцьбіч прыгадвае таксама, што „тады-ж адзначылі мае літаратурныя здатнасьці Уладзімер Дубоўка і Язэп Пушча".

Далей творы Юркі Віцьбіча часта друкаваліся ў тым-жа „Узвышшы", у часапісах „Полымя рэвалюцыі" й „Маладняк" ды ў літаратурных дадатках да розных газэтаў. Дарэчы, ягонай аповесьцяй „Ціхая Руба" распачаўся нумар першы новага й адзінага тады літаратурнага часапісу „Полымя Рэвалюцыі".

У 1931 г. Юрка Віцьбіч на прапанову Кузьмы Чорнага быў аднагалосна прыняты ў лік сяброў беларускага літаратурнага згуртаваньня „Узвышша" і ў сваіх творах зыркa адлюстроўваў ідэйныя й эстэтычныя прынцыпы ўзвышэнства.

Перад вайной Юрка Віцьбіч, апрача вялікае колькасьці твораў, надрукаваных у літаратурных часапісах, выдаў асобнымі кніжкамі два зборнікі сваіх твораў: „Сьмерць Ірмы Лаймінг" (1932 г.) і „Формула супрацiўленьня касьцей" (1937 г.). Падрыхтаваную ў 1934 г. да друку кніжку „Лшона Габоа Бійрушалайм" („У будучым годзе ў Ерузаліме") забаранiў Белліт, а кніжку „Як езьдзіў у Конга пан Пруньe" аўтар сам забраў назад зь Белдзяржвыдавецтва, не згадзіўшыся яе перарабляць паводля патрабаваньняў рэдактара.

У пагромныя 30-ыя гады Юрка Віцьбіч стаўся аб'ектам злосных нападаў партыйных крытыкаў і тых пісьменьнікаў, што, ратуючы саміх сябе, выслужваліся перад партыяй і ГПУ. Найбольшага насіленьня набылі гэтыя напады пасьля русыфікатарскае г. зв. рэформы беларускага правапісу й нарматыўнае граматыкі ў 1933 годзе. Дзеля прыкладу, падаём колькі цытатаў з гэных нападаў.

У выдадзеным у 1934 г. Беларускай Акадэміяй Навукаў зборніку „Пісьменьнікі БССР аб рэформе правапісу беларускай мовы" казённы тады паэта, што ня ўсьцерагло пазьней і яго ад арышту, Андрэй Александровіч пісаў: **„Сродкамі архаічнай штучнай мовы, ад якой нясе пахам сярэднявечных палацаў, працягваецца выразная дваранска-нацыялістычная сутнасьць у творчасьці Віцьбіча".**

А вось зьедлівыя словы Аркадзя Куляшова, што сёлета атрымаў годнасьць Народнага паэты БССР: **„Трэба зрабіць рашучы перагляд свайго літаратурнага стылю і мовы, трэба самаачысьціцца ад усяго наноснага, нацыянал-дэмакратычнага. Пра гэта трэба падумаць у першую чаргу Ул. Хадыку і Ю. Віцьбічу — у стылі і мове іхніх твораў яскрава дае сябе адчуваць буржуазны нацыяналізм. Архаічныя, кулацкія словы ў Хадыкі, стыль сярэднявяковых замчышчаў і напоўшчыны у Ю. Віцьбіча.**

У падобным тоне й стылі заатакавалі ў згаданым зборніку Юрку Віцьбіча яшчэ паэты Ізі Харык, Пятрусь Броўка й Міхась Клімковіч. Апрача гэтага, пісьменьнікі А. Александровіч, М. Клімковіч і М. Лынькоў апублікавалі ў 1934 г. у „Літаратуры і Мастацтве" паклёпніцкі артыкул „Нашы абвінавачаньні Юрку Віцьбічу", у якім пісалася (цытуецца паводля адноўленага

Юркам Віцьбічам тэксту з памяці): **„Ні адзін з улюбленых гэрояў Юркі Віцьбіча ня пройдзе паўз прыдарожных крыжоў і статуяў, каб ня перахрысьціцца. І мы ня зусім пэўныя, што гэтая якасьць не ўласьцівая самому аўтару, якому з гэтае прычыны трэба сур'ёзна падумаць аб перабудове свайго сьветапогляду. Бадай як правіла, усе камуністыя й камсамольцы ў творах Юркі Віцьбіча гінуць страшэннай сьмерцю. І мімаволі складваецца такое ўражаньне, што яму іхнія жудасныя пакуты да смаку".**

У часе вайны, знаходзячыся пад нямецкай акупацыяй, Юрка Віцьбіч ня перарваў сваёй літаратурнай і публіцыстычнай дзейнасьці, а ейным плёнам былі выдадзеныя ў 1944 г. у Бэрліне ў сэрыі „Народная Бібліятэка" два зборнікі ягоных нарысаў: „Нацыянальныя сьвятыні" й „Вялiскія паўстанцы".

Апынуўшыся пасьля вайны на Захадзе — спачатку ў Заходняй Нямеччыне, а пасьлей у Амэрыцы — Юрка Віцьбіч цалком аддаецца літаратурнай і публіцыстычнай дзейнасьці. Ужо ў лютым 1946 г. зьяўляецца нумар першы, а ў красавіку 1947 г. 8-ы й апошні рэдагаванага й выдаванага ім часапісу царкоўна-грамадзка-літаратурнага характару „Зьвіняць званы Сьвятой Сафіі". Хоць і друкаваны на ратататары, як і большыня эміграцыйных выданьняў у гэным часе быў ён першым паваенным беларускім часапісам у Заходняй Нямеччыне. Ён выходзіў у беларускіх ДП-лягерах спачатку ў Рэгензбургу, пазьней у Міхэльсдорфе.

Зь ініцыятывы й стараньнем Юркі Віцьбіча й пры актыўным удзеле Натальлі Арсеньневай 9 красавіка 1946 г. у ДП-лягеры ў Рэгензбургу засноўваецца пад ягоным кіраўніцтвам беларускае літаратурнае згуртаваньне „Шыпшына" ды выдаецца пад ягоным рэдактарствам аднайменны часапіс, якога выйшла 9 нумароў: першыя 7 у ДП-лягерах у Рэгензбургу й Міхэльсдорфе, а два апошнія — у Саўт Рывэры ў США. Згуртаваньне й пасапіс „Шыпшына" годна працягвалі на чужыне слаўныя традыцыі „Узвышша" й узвышэнства.

Літаратурныя й публіцыстычныя творы Юркі Віцьбіча па вайне друкаваліся й друкуюцца бадайшто ўва ўсіх беларускіх газэтах і часапісах у Заходняй Эўропе й Амэрыцы, галоўна ў газэтах „Бацькаўшчына" й „Беларус" ды часапісах „Конадні" і „Божым Шляхам". А ў 1956 г. выдавецтва „Бацькаўшчына" ў Мюнхэне выдала асобнай кніжкай ягоны фальклёрна-гістарычны мастацкі нарыс „Плыве спад Сьвятой гары Нёман".

Асобна заслугоўваюць на ўвагу кароткія нарысы, артыкулы й фэльетоны Юркі Віцьбіча, якія ён, пачынаючы ад 1950 г., друкуе сыстэматычна ў ньюёркаўскім штодзённіку „Новое Русское Слово". За ўвесь час надрукаваў ён у „НРС" каля 125 сваіх твораў на беларускія гістарычныя, нацыянальныя й антыбальшавіцкія тэмы. З увагі на тое, што газэта гэтая вельмі папулярная сярод эміграцыяў, што ведаюць расейскую мову, чытаецца й многімі Беларусамі галоўна із старое эміграцыі, Віцьбічава супрацоўніцтва ў гэтай газэце адыгрывае вельмі важную ролю ў папулярызацыі беларускае нацыянальнае справы сярод ейных чытачоў.

Тэмы й сюжэты для сваіх твораў чэрпае пісьменьнік пераважна зь гістарычнае мінуўшчыны беларускага народу, з асаблівай любасьцяй апрацоўваючы ейныя змагарныя й гэраічныя падзеі, зь нядаўных яшчэ часоў сталінскіх пагромаў у БССР, прысьвячаючы шмат увагі асабіста ведамым яму паэтам і пісьменьнікам, замучаным у бальшавіцкіх турмах і на катарзе, а таксама зь беларускае народнае творчасьці. З гэтае апошняе ён памастацку апрацоўвае галоўна гэраічныя матывы народных легэндаў і паданьняў. Цімала нарысаў прысьвяціў пісьменьнік антыбальшавіцкім паўстаньням беларускага народу й іхным правадыром. З глыбокім вычуцьцём духу старажытнасьці ён апісвае ў сваіх мастацкіх нарысах архэалягічныя й архітэктурныя помнікі беларускае мінуўшчыны. Цяжка было-б знайсьці больш адпаведныя за гістарычныя й легэндарныя тэмы дзеля мастацкага адюстраваньня й ідэйнага асэнсаваньня нацыянальнае існасьці й імкненьняў беларускага народу. А ў гэтай галіне сваёй творчасьці Юрка Віцьбіч незраўнаны мастак.

Аўтар гэтых радкоў, будучы на працягу даўгіх год, як рэдактар „Бацькаўшчыны" й „Беларуса", у блізкіх і сардэчных дачыненьнях зь Юркам Віцьбічам, даволі пазнаў яго, як гарачага беларускага патрыёта й нацыянальна прынцыповага чалавека й пісьменьніка ды адважнага й бескампрамісовага змагара за народную справу супраць бальшавіцкага й маскоўскага зьдзеку. Насычаныя глыбокімі эмоцыямі літаратурныя й публіцыстычныя творы Юркі Віцьбіча каштоўныя й практычна карысныя асабліва тым, што яны, дзякуючы своеасабліваму й аднаму яму ўласьціваму стылю й індывідуальнай аўтарскай манеры, маюць вялікую сілу перакананьня і ўзьдзейваньня на чытача.

Не зважаючы на свае гады — 15 чырвеня наступнага году яму споўніцца 65 год — Юрка Віцьбіч моцна актыўны ў беларускай літаратуры й сяньня. Адзначаючы 40-гадовы юбілей ягонае творчасьці, ад усяе душы застаецца пажадаць яму даўгіх год жыцьця й далейшае плённае працы на карысьць і славу Беларускага народу.

Станіслаў Станкевіч

4. ШЛЯХІ РАЗЬНЯВОЛЕНЬНЯ

Прыгадаем, што поўная рэстытуцыя гістарычнай праўды пастаўлена намі першай вехай на даўгім шляху да духовага разьняволеньня беларускага народу. Разьвіваючы нашу тэзу далей, неабходна высьвятляваць пытаньне г. зв. клясавага змаганьня, і яго ролі ў нашай мінуўшчыне. Насамперш трэба нам адкінуць, як вузкое й аднабокае эканамічна-арыентаванае, марксістоўскае разуменьне грамадзкай клясы. У нашым разуменьні грамадзкая кляса гэта частка грамадзкасьці, большая ці меншая група людзей, якія ў сілу дзеючага пісанага й няпісанага закону карыстаюцца прыблізна аднолькавымі правамі ды нясуць тыя самыя цяжары-абавязкі ўва ўсіх дзялянках грамадзкага жыцьця, г. зн. у палітычнай, эканамічнай, культурна-рэлігійнай, і т. п.

Такое шырокае паняцьце грамадзкай клясы абыймае сабою і марксістоўскую дэфініцыю, як магчымы варыянт, ды дазваляе нятолькі лепш разумець мінулае нашага народу, але й правільна разглядаць сучаснае становішча ў г. зв. сацыялістычных грамадзтвах (да іх-жа па няволі належыць і БССР), у якіх афіцыйна існуюць толькі дзьве клясы — работнікаў і сялянаў — а па праўдзе іх там можна налічыць значна больш, чымся пад тым зьняслаўленым капіталізмам. Прыкладам, да 1953-га году ў СССР існавала кляса, правы якое перавышалі правы ўсіх іншых клясаў разам узятых, а адказнасьці яна ня мела перад нікім ніякае: гэна кляса складалася з аднае толькі асобы — І. В. Сталіна. Ці сяньня там шмат лепш? — У сьвятле сказанага вышэй прыходзіцца сумлявацца навет у існаваньні там запраўднае „клясавае сьведамасьці"... Кітайцы гэта ўжо падгледзілі!

Гаварыць пра клясавае змаганьне сяньня вельмі модна. Але гаварыць пра яго адна рэч, а верыць у яго — справа зусім іншага парадку. Вось гэтую веру, фанатычную хоць і наскрозь нэгатыўную, трэба выдзеліць як галоўны элемэнт марксістоўскае тэорыі й практыкі, у вадрозьненьне ад тае строгае навуковасьці, на якую яна заяўляе свае прэтэнзіі, а якое надзіва мала ў гэтай першай, і згрунту няўдалай спробе „дыялектычнай" інтэрпрэтацыі ўсяе гісторыі чалавецтва на аднэй-адзінай аснове супярэчнасьцяў клясавых інтарэсаў у кажным грамадзтве, усюды й заўсёды.

Як-жа мізэрна выглядае гэта аснова-асноў доўгавяковага разьвіцьця культуры й цывілізацыі гордага чалавецкага роду. Як жахліва мала арыгінальнасьці ўва ўсёй гэтай ідэі. Бо й запраўды, што магло быць арыгінальнага ў спробах высноўваньня агульна-людзкіх законаў гістарычнага разьвіцьця із спэцыфічных сацыяльна-эканамічных і тэхнічных абставінаў г. зв. „індустрыяльнае рэвалюцыі" XVIII-XIX в. в. у Вялікай Брытаніі, якія старанна перастудыяваў і прааналізаваў К. Маркс? Пара тая ў Англіі, час станаўленьня новых індустрыяльна-капіталістычных суадносінаў у грамадзтве — бясспрэчна найчарнейшая карта ў гісторыі Ангельшчыны. Як такая, сытуацыя гэна была вылучна спэцыфічнай: нідзе й ніколі дасюль нічога падобнага на зямлі ня здарылася, і пазьней нідзе яна ў сваёй поўнай вартасьці так і не паўтарылася. І хто-ж тады, пры здаровым розуме, будзе шукаць у гэтай аднэй, асаблівай і непаўторнай сытуацыі ключа да расшыфраваньня гістарычнага працэсу ўсіх народаў, усіх часоў і ўсіх зямель.

Чамусьці Маркс ня сьцяміў лягічнай супярэчнасьці, ані не заўважыў вялікай небясьпекі, што крылася ў гэтай ідэі. Наадварот, як відаць, яна выдалася яму геніяльнай... і ён прысьвяціў ёй жыцьцё. Нажаль, так „навукова" знойдзены ключ і шаблёны паслужылі не да расшыфраваньня, а да бязглуздага пагвалчаньня як самой гісторыі, так і працэсу яе аб'ектыўнага вывучэньня. Як ведаем, шкода, нанесеная чалавецтву, не абмежавалася адно тэарэтычнай памылкай. Міліёны палажылі жыцьцё ў змаганьні за хімэрны ідэял, нявымерныя культурныя вартасьці беспаваротна страчаныя для людзтва. Ходзіць па народзе ў Беларусі прастарая прыказка: Калі Бог захоча каго пакараць, упярад розум адыйме... Цяжка прыдумаць лепшую ілюстрацыю гэтае праўды, чымся тая, якую думаючы чалавек бачыць у марксістоўскай тэорыі і практыцы.

Навязваючы да нашай галоўнай тэмы, запытаймася: Ці было ў гісторыі беларускага народу клясавае змаганьне? Калі-ж так, дык які яно мела характар — ці было гісторыятворчым? Вельмі цікава, што на абодвы пытаньні адказ ёсьць пазытыўны: так, у нас было клясавае змаганьне і яно мела выразна акрэсьлены гісторыятворчы характар. Толькі-ж неабходна адзначыць, што ані прычыны, ані ход таго змаганьня нічога ня мелі супольнага з марксістоўскімі рэцэптамі й прагнозамі — навет тады, калі яго ўзбуджалі самі марксістыя. Аб гэтым шырэй будзе пазьней.

П. Вішнеўскі

МЫ ДОЙДЗЕМ!

Калісьці ў мінулым пяшчотна агарнула вас прыгожае, непаўторнае каханьне. З таго часу на суворым жыцьцёвым шляху прыастыгла сэрца, але каханьне назаўсёды засталося з вамі, як застаецца пад грубым і халодным лёдам бурлівы й неўтрапёны струмень. Здаецца, яе звалі Марыля, а магчыма — інакш. Ейнае імя ведаеце сяньня толькі вы адны.

Часам, у гадзіны падарожжа, вы радасна ўздрыгнецеся, заўважыўшы наперадзе знаёмыя постаць і хаду. Вы мімаволі прысьпяшаеце крок і, параўняўшыся, адразу пераконваецеся у сваёй памылцы. Не, гэта не яна. Тая мела прывабны славянскі твар з тонкімі абрысамі вуснаў, зь сінімі задуменнымі вачыма, і валасы ейныя нагадвалі кужаль. Гэта не яна. А часам пачуецца вам зводдаль знаёмы сьмех. Вы ўсхвалявана сьпяшаецеся туды, адкуль ён даляцеў і, яшчэ не даходзячы, спыняецеся. Не, гэта таксама не яна. Сьмех тае нагадваў і гутарку ляснoе крыніцы, і сьпеў жаўрука над жытам, і водгульле далёкае жалейкі. Гэта не яна. Гэта не Марыля.

Чаму-ж зьдзіўляецца іншаземец, калі заўважыць, што мы зь юнацкім спрытам сьпяшаемся да нібы знаёмых рэкаў, а потым разгублена аглядаем іхнія берагі. Камусьці з нас спачатку прыгадаўся ціхі Сож пад сівым Крычавам, некаму хуткаплынная Дзьвіна пад зацятым Вяліжам, камусьці-ж здалося, што гэта ахутаны паданьнямі бацька Нёман паволі агінае Новы Сьвержань. І толькі, трапіўшы на бераг, мы пераконваемся, што гэта нямецкі ідылічны Рэген плыве ў Дунай, адлюстроўваючы ў сабе крушні замкаў Обэрпфальцу, што гэта амэрыканскі руды ад нафты Дэлявэр сьпяшаецца праз пракураную хвабрычным дымам Пэнсыльвэнію, што гэта аўстралійскі Мурэй скочваецца з узвышшаў Уэльсу да лагчынаў кэнгуровае Вікторыі. Ня йдуць па іх лайбы й плыты, ня схіліліся над імі ніцыя бярозы й вербы і не амываюць яны сьвятое Барысавае каменьне. Не, гэта ня Сож, ня Дзьвіна і ня Нёман.

Чаму-ж зьдзіўляецца іншаземец, калі мы, угледзіўшы наперадзе прыгожыя ўзгоркі, хутка ўзьбіраемся на іх, а потым з сумам дзівімся вакол. Адным з нас здалося, што гэта Віцебская Града, другім, што Навагрудзкі Горб, а трэйцім прыгадаліся маляўнічыя Панары пад Вільняй. Але зь іх мы бачым не гасьцінцы й курганы, не гарадзішчы й капліцы, а гмахі Нью Ёрку, капальні Льежу і докі Буэнос Айрэсу. Не, гэта ня Віцебская Града, не Навагрудзкі Горб і не Панары.

Чаму-ж зьдзіўляецца іншаземец, калі мы, дзеці адвечных пушчаў, пабачыўшы лес, кідаемся да ягоных абдымкаў і без спагады спакідаем іх. Хтосьці з нас спачатку прыгадаў Белавежу, некаторыя — Налібокі, а нехта Вокаўскі Лес. Але-ж у запраўднасьці — гэта Іеластаўнскі Парк на мяжы Ўайёмінгу й Мантаны, а можа амазонскія джунглі Бразыліі, калі не канадыйская тайга. Тут не вандруе зубр, ня кукуе зязюля і ня чырванеюць духмяныя суніцы. Не, гэта ня Белавежа, не Налібокі і ня Вокаўскі Лес.

Чаму-ж зьдзіўляецца іншаземец калі, пачуўшы аддалены звон, мы пабожна падымаем руку, каб перахрысьціцца, і нечакана апускаецца яна. Нам здалося, што гэта зьвіняць званы Сьвятой Сафіі, а можа Жыровіцаў, а магчыма касьцёлаў Вільні і Божая Маці з Войстрае Брамы ўздымае над намі свой амафор. Але-ж гэта толькі мары. Нязнаёмыя праведнікі глядзяць каменнымі вачыма на нашае бесхацімнае вандроўе.

І мы ідзём далей. Ідзём праз дзень, праз ноч. Ідзём і ў навальніцы і ў сьпёкі. Мы цягнем з сабой у сьціплых хатылёх няўтольны сум, што балейшы ад Гімаляяў і глыбейшы за Атлянтыку. І ніколі ня можа таго стацца, каб мы не дайшлі нарэшце да свае непаўторнае любові, да сінявокае Беларусі. Занадта вялікае нашае замілаваньне ёю і занадта глыбокая варажнеча да ейных ворагаў, каб гэтае ня зьдзейсьнілася. Але я бачу, як нечакана спазма сьціснула вам горла і задрыжэлі вашыя вусны. На нашых нагах кроў і крывёю сьцякаюць нашыя сэрцы. Дык дайце руку і пойдзем далей. Ву-унь бачыце там, далёка-далёка, дзе ясьнейшае неба, сінеюць рэкі, чарнеюць лясы і ўздымаюцца ўзгоркі.

Мы дойдзем! Абавязкава дойдзем! Пашчасьліў нам Божа! Так станься!

1950 г. **Юрка Віцьбіч**

ЖЫЦЬЦЁВЫ ШЛЯХ ЮЛЬЛЯНЫ ДУБЕЙКАЎСКАЙ

Сьвятой памяці Юльляна Вітан-Дубейкаўская, народжаная Мэнкэ, нарадзілася 30 лістапада (ст. стылю) 1886 г. у Вільні ў багатай нямецкай сям'і. Праўда, ужо й ейны бацька Карль Мэнкэ радзіўся на Беларусі, у сям'і хваб'ычнага ткача ў Хорашчы на Беласточчыне. Адбыўшы тэрмін у сваяка мясьніка ды ажаніўшыся таксама зь нямецкай пасяленкай, перабраўся ён у Вільню і там адчыніў свой мясны варштат. У 1902 г. ён меў у Вільні хвабрыку мясных вырабаў, якія прадаваў ня толькі ў сваіх трох магазінах у Вільні, а й высылаў іх у Пецярбург, Маскву ды ў іншыя больш'ыя гарады. Гэтак з часам стаўся ён заможным гандляром 2-ое гільдыі.

Карль Мэнкэ багаты быў і дзяцьмі, усіх меў дзесяцёра, трэйцюю з парадку дачку Юльляну. Асабліва матка рупілася, каб дзецям даць добрае ўзгадаваньне й асьвету. Мальмі мелі яны няньку, беларускую сялянку, якая ня толькі гаварыла зь дзецьмі пабеларуску, але й вучыла іх беларускіх песьняў, казак і гульняў.

Дзеці часта бывалі ў лесе, у нашым цудоўным Бэльмонце, Вэрках, Зялезнай Хатцы й іншых маляўнічых аколіцах Вільні. „Там я палюбіла нашыя лясы й азёры... Калі я сумую за родным краем, дык заўсёды мне прыпамінаюцца ягоныя пышныя лясы й паляны", — пісала „Панічка" Дубейкаўская, як мы яе пасьля Вільні й да апошніх ейных дзён называлі, у Нюрнбэргу ў 1966 годзе.

Аб сваіх школьных часох у пакінутых сваіх успамінах (рукапіс знаходзіцца ў архіве Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва) яна піша: „Мая старэйшая сястра Жэня й я паступілі ў прыватную гімназію Веры Міхайлаўны Празаравай, таму што ў казённую прымалі адно дзяцей расейскіх чыноўнікаў. У гімназіі быў пераважна мясцовы элемэнт: шмат польскіх шляхцянак, затым Жыдоўкі, была й Караімка, і Татарка, і колькі Расеяк... І Беларуска знайшлася ў нашай гімназіі, і то не абы-якая. У вышэйшых клясах разам з маёй старэйшай сястрой вучылася Алёйза Пашкевічанка (пазьнейшая нашая паэтка Цётка — В. П.). Яна трымалася асобна ад іншых, была маламоўная, але з маёй сястрой яна зышлася бліжэй, бо сястра ёй памагала адрабляць лекцыі францускай і нямецкай мовы.

Аднаго разу ў гімназіі паўстаў вялікі пераполах. Алёйза Пашкевічанка, тады вучаніца 7-ае клясы, абамлела ў часе лекцыі, і школьная лекарка прызнала, што ад недаяданьня. Мая маці ад гэнага часу давала мне ў школу булкі на двох, каб я клала і ў ейны столік, калі яе ня было ў клясе. Гэтак мы рабілі да сканчэньня гімназіі. Гэны выпадак між іншымі ўсхваляваў і самую Празараву, якая дабілася ў бацькаўскага камітэту, каб Пашкевічанцы, як добрай вучаніцы, прызналі стыпэндыю".

Юльляна Мэнкэ закончыла гімназію Празаравай у 1907 г., а праз год выехала ў Пецярбург на Вышэйшыя жаноцкія курсы. Калі яна закончыла гэтыя курсы ў 1913 г., адзін зь ейных выкладчыкаў прафэсар гісторыі мастацтва Д. В. Айналаў узяў яе працаваць сваёй асыстэнткай і адначасна бібліятэркай у Музэі мастацтва й старасьвеччыны Вышэйшых жаноцкіх курсаў. Дзеля гэтае працы вымагаўся ўнівэрсытэцкі дыплём 1-ае ступені, які яна й здабыла ўжо ў травені 1914 г., здаўшы дзяржаўны экзамен пры Пецярбурскім імпэратарскім унівэрсытэце.

Улетку 1914 г. ўзыбухнула Першая сусьветная вайна, і з гэтае прычыны, папрацаваўшы яшчэ адзін год, каб не раставацца ізь сям'ёй, яна ў Пецярбург, цяпер названы Петраградам, ужо не паехала.

Пра пачатак вакацыяў 1915 г., у Вільні Панічка ўспамінае, як аднойчы ейная малодшая замужняя сястра Сафія Наготкіна запрапанавала ёй заехаць разам зь ёю ў бібліятэку „Знание", дзе жыў археалёг Іван Луцкевіч, які прыабяцаў быў Наготкіну, заядламу бібліяфілу, прыдбаць нейкае старое выданьне. „Мы прыехалі на Віленскую 33. Іван Луцкевіч згодна дамоўленасьці чакаў на сястру. Яна пазнаёміла нас, як калегаў паводля прафэсіі. Іван Луцкевіч, што вельмі ганарыўся сваімі музэйнымі зборамі, усьцешыўся нагодзе паказаць іх асобе, якая нешта ў іх разумее. Сястра мая сьпяшалася дамоў і запрапанавала: „Калі цябе гэта цікавіць, заставайся", і я засталася".

Гэтае выпадковае знаёмства, што хутка перайшло ў дружбу, а затым у яшчэ глыбейшае ўзаемнае пачуцьцё, было наканаваным у жыцьці Юльляны Мэнкэ. Яно палажыла адбітак на ўсім далейшым ейным жыцьці. Яна ўспамінае, як Іван Луцкевіч прыняў ейныя першыя запросіны, каб пабачыць ейныя кнігі аб мастацтве, бо й сам ён выкладаў гісторыю мастацтва ў школе рысункаў; як пазьней ён бываў у іх на вуліцы Бакшта 19, і на дачы ў Бэльмонцы, „каб адвесьці душу" ад усіх цяжкіх прыкрасьцяў, якіх меў ён поўна ў сваёй напружанай палітычнай і беларускай нацыянальнай працы; як ён прыносіў ёй беларускія кніжкі, каб пазнаёміць яе зь беларускай гісторыяй і літаратурай, ды каб „навучыць яе добрай беларускай мовы". Гаварыў зь ёй толькі пабеларуску, а яна з часам і не заўважыла сама, як пачала яму адказваць таксама пабеларуску. „Мы сталі за той час добрымі калегамі. Я навучылася цаніць у ім яго ідэйную ахвярную працу для дабра свайго народу, яго выдатныя веды й інтэлект", — працягвае Юльляна Дубейкаўская ў сваіх успамінах.

А калі адным вэенскім надвячоркам яна й Іван Луцкевіч глядзелі з горкі на Бэльмонце на адступаючы ў два й тры рады даўгі абоз расейскіх войскаў, ён з глыбокай упэўненасьцю пачаў гаварыць аб магчымасьцях адбудовы Беларусі-дзяржавы, паказваючы на бясконцыя абозы, сказаў: „Вось — гэта часткі нашых ланцугоў адпадаюць. Ведама, як прыйдуць Немцы, яны нічога ў нашай справе ня будуць разумець. Давядзецца іх інфармаваць, і тутака, я спадзяюся, што вы, пані Юльляна, не адмовіцеся стаць сябрам нашага Беларускага Камітэту ды актыўна памагаць нам, як перакладчыца. Брат Антон мастак пісаць мэмарыялы, а вы іх будзеце перакладаць на нямецкую мову".

„— Добра, — адказала я, — калі ўжо памагаць, дык Беларусам.

— Ну, дзякую, — сказаў Іван і пацалаваў мне ў руку".

Калі яна прыйшла першы раз на паседжаньне Беларускага камітэту помачы пацярпеўшым ад вайны (гэтак называлася тады беларуская арганізацыя ў Вільні — В. П.), пасьля шмат гадоў яна ўзноў сустрэлася з Алёйзай Пашкевіч-Кейрыс. „Мы абедзьве вельмі ўсьцешыліся", — успамінае яна. Паэтка-ж асабліва цешылася, што даўную школьную сяброўку сустрэла тут, у Беларускім камітэце, і запрапанавала: „Вось, ня трацячы часу, перакладзі на нямецкую мову наш мэмарыял да нямецкіх уладаў у справе беларускіх школаў".

У лістападзе 1915 г. была адчыненая першая беларуская пачатковая школа ў Вільні. Каб папоўніць недахоп настаўнікаў, „супольнымі стараньнямі Цёткі й Івана былі адчыненыя беларускія вучыцельскія курсы, дзе выкладалі Іван, Антон, яшчэ пару асобаў і я нямецкую мову й пэдагогіку.

У пачатку 1916 г. вучыцялі з курсаў распачалі працу ў новазарганізаваных школах у горадзе й на вёсках. Бараніць-жа справу беларускіх народных школаў даводзілася галоўным чынам мне. Беларускі Камітэт назначыў мяне сваім прадстаўніком у нямецкага кіраўніка школьніцтва. Гэта быў культурны чалавек, і мне хутка ўдалося пераканаць яго ў нашай справе. Беларускія школы як гарадзкія, гэтак і вясковыя былі афіцыйна прызнаныя. Горад або павет утрымлівалі школы, аплачваў настаўнікаў ды даваў яшчэ бясплатныя абеды для дзяцей. Пры кажнай школе была народная кухня".

Беларускі Камітэт апекаваўся й беларускім тэатрам, які тады арганізаваў і кіраваў драматург Францішак Аляхновіч. Тэатр гэты меў вялікія посьпехі.

„Беларускія артыстыя мелі прызнаньне сярод шырэйшае публікі, — працягвае ў сваіх успамінах Дубейкаўская. — Увосень 1916 г. Аляхновіч ставіў свае п'есы ў будынку былога цырку. Напісаная ім камэдыя „На Антокалі" сталася тады проста шлягерам. Ейны вясёлы зьмест і трапная характарыстыка віленскага мяшчанства з прадмесьця падабаліся й забаўлялі жыхароў Вільні, і шмат людзей, якія наагул ня цікавіліся беларускім рухам, ахвотна хадзілі ў беларускім тэатры".

„Гэта добры спосаб пашыраць беларускую сьведамасьць", — казаў Іван Луцкевіч. „На Антокалі" ставілі часта. Трэба прызнаць, што Францішак Аляхновіч патрапіў падабраць адпаведных аматараў, і абсада гэтае п'есы была выняткова добрая. Ляля (родная малодшая сястра Юльляны) іграла ролю Зоські. Яна была ня толькі адной з галоўнейшых сталых артыстак трупы Аляхновіча, але разам зь Юльляпай прыймала наагул актыўны ўдзел у беларускім жыцьці ў часе вайны.

Усе гэтыя заняткі былі працай грамадзкай, зусім не аплачванай, дзе яшчэ трэба было дакладаць свае грошы да заробкаў на ўтрыманьне. У сувязі з гэтым Юльляна Мэнкэ сталася супрацоўніцай „Газэты 10-ай Арміі", якую Немцы выдавалі ды ў якой друкавалі шмат артыкулаў зь геаграфіі, этнаграфіі й гісторыі нашага краю. Увесь матарыял да гэтых артыкулаў перакладала яна. Працуючы ў гэтай газэце, яна запрыязьнілася зь нямецкім літаратам Вальтэрам Егерам, які ў выніку іхнай супольнай працы ў нямецкай газэце пазьней, у 1919 г. выдаў у Нямеччыне кнігу пануямецку „Беларусь, ейныя землі й жыхары".

Перакладчыцай працавала Юльляна Мэнкэ да канца нямецкае акупацыі ў 1918 г."

(Заканчэньне ў наступным нумары)

Валянтына Пашкевіч

ЮЛЬЛЯНА ГАЛЕНА ДУБЕЙКАЎСКАЯ

народжаная МЭНКЭ

пісьменьніца й ахвярная працаўніца нацыянальнага руху за часоў „Нашае Нівы", сябра Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва, народжаная 30. XI. 1886 г. ў Вільні, памерла 28. IX. 1969 г. у Нюрнбэргу, аб чым у глыбокім суме паведамляе

УПРАВА БЕЛАРУСКАГА ІНСТЫТУТУ НАВУКІ Й МАСТАЦТВА

СУРОДЗІЧЫ ПАМАГАЮЦЬ

Ніжэй падаём імёны сьпіс Беларусаў, жыхароў Кліўленду, што зладзілі ахвяры на дапамогу Прэзыдэнту Рады БНР Міколу Абрамчыку дзеля часткавай сплаты доўгу за апэрацыю й лячэньне ў шпіталі: С. Полацкі — 20 дал., В. Семянчук — 20, А. Стрэчань — 20, Я. Лукашэвіч — 10, В. С. — 10, А. Лук'янчык — 10, Уладыка Андрэй — 10, А. Касьяровіч — 10, Ю. Гасьцееў — 10, Я. Каваленка, Т. Кананчук, І. Каваленка, а. М. Страпко, К. Калоша, Ул. Дунец, В. Валюкевіч, П. З. Лукашэвіч, А. Яраховіч, А. Шастак, М. Ягаўдзік, В. Ягаўдзік, К. Каляда, а. К. Савіцкі, Я. Яраховіч, Я. Пэнсыльванскі, П. Дваронкі, В. Сяргіевіч, М. Гумен — па 5 дал. кажны. **Разам: 215 дал.**

АЛЯКСАНДАР САЛЖАНЦЫН ВЫКІНУТЫ ІЗ САЮЗУ ПІСЬМЕНЬНІКАЎ РСФСР

Галоўнае праўленьне Саюзу пісьменьнікаў РСФСР канчаткова выкінула ізь сяброўства Саюзу ведамага расейскага савецкага пісьменьніка, былага савецкага катаржніка Аляксандра Салжаніцына. Перад абвешчаньнем гэтае пастановы, праўленьне Саюзу пісьменьнікаў РСФСР наладзіла штосьці ў выглядзе суду над пісьменьнікам.

Спэцыяльны карэспандэнт філядэльфійскага „Інквайрэра" й лёсанджэлеўскага „Таймсу" у сваёй карэспандэнцыі з Масквы паведаміў, што ход гэнага „суду" стаўся ведамым карэспандэнтам замежнай прэсы ў Маскве. У сваім слове А. Салжаніцын заявіў, што „ніхто ня зможа загарадзіць дарогі да праўды", і што ён гатоў нават памерці за тое, каб пашыралася праўда. „Галасуйце, — казаў Салжаніцы, — вы ў большыні. Але не забывайцеся, што калісьці гісторыкі літаратуры зоймуцца вашым галасаваньнем".

„Ніхто ня зможа на даўжэйшую мэту затойваць злачынстваў Сталіна, — прадаўжаў Салжаніцын у сваёй абароне, — ня зможа таму, бо гэныя злачынствы былі зробленыя супраць мільёнаў людзкіх жыцьцяў".

На пытаньне „судзьдзяў", чаму яго некаторыя творы былі выдадзеныя за мяжой, Салжаніцын адказаў: „Спачатку скажыце вы мне, чаму яны ня былі выдадзеныя ў СССР"?

Прамова Салжаніцына перад „судом" была адважнай і шляхотнай спробай змаганьня на форуме Саюзу пісьменьнікаў РСФСР супраць несправядлівасьці, тэрору й цэнзуры, г. зн. супраць зла, зь якім ён змагаўся ў сваіх творах.

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ЭЎРОПА!

(ПРАЦЯГ)

Вечнае места!... места легендарных Ромуля й Рэма, узгадаваных ваўчыцай 753 гады да нашае эры... места легіёнаў, усемагутнай Імпэрыі, першых мучанікаў хрысьціянства, навалы Вандалаў... места узвышэньня ды патугаў паніжэньня пасаду наступнікаў Сьвятога апостала Пётры... места аб'яднальна-самастойніцкага нацыянальнага руху Гарыбальды й Маццыні, сьветлага Рэнэсансу й цёмнага фашызму „дучэ"... сьветавага цэнтру й цьвярдыні хрысьціянства...

Усё гэта пакінула свае фізычныя й духовыя сьляды ў Рыме. Пачуцьцё вечнасьці ўсюды — у руінах, палацах, сьвятынях, фантанах, на кажным кроку...

Вечныя словы праўды Хрыстовай ува ўсіх мовах сьвету і ўва ўсе канцы сьвету штодзень ідуць адсюль праз эфір з Ватыканскага радыя. Нястомная энэргія сьціплае беларускае адзінкі, монсіньёра а. Пётры Татарыновіча дасягнула таго, што й наша родная мова ўпяршыню ў гісторыі здабыла там сваё роўнапраўнае грамадзянства. Для нас Беларусаў гэта таксама пачуцьцё вечнасьці.

Усё гэта, аднак, удзень. Мы прыехалі сюды вечарам. Выйшаўшы зь цягніка, нас крыху ашаломіла веліч ультра-мадэрнага вакзалу Тэрміні. Найбольшы натоўп турыстых у Рыме ў летнюю сьпёку ад ліпеня да верасьня, а найлепшы час да агляданьня места — канец красавіка, травень і чырвень. Гатэльныя клопаты ў Рыме ад нас адпалі. Паважаны а. Пётра Татарыновіч замовіў для нас места на найвышэйшым із сямі ўзгоркаў Рыму, на Монтэ Марыо. Трэба паведаміць яго, што мы тут. На тэлефон патрэбны спэцыяльныя жэтоны, што прадаюцца ў газэтным кіёску. А як запытаць? Хіба-ж не пабеларуску. Выйшла вельмі проста: „жэтонэ тэлефоно" — мілагучна й вельмі-ж ужо блізкагучна. Вынік — спалучэньне, на дзіва, мамантальнае:

— Монсіньёр Татарыновіч?

— Сі, сі...

— Кіньце „сісікаць", ойча, гэта-ж мы.

— А мае-ж вы даражэнькія, вы-ж меліся заўтра...

Бедны айцец мусіў бегчы праўраць, ці ўсё падрыхтавана да прыняцьця турыстых, бо яны „падвялі" — прыехалі на дзень раней. Праўда, гэта недалёка, а ўсё-ж... Мы тымчасам круцімся па Рыме. Таксаматорнік, відаць заблытаўся, бо два разы пераяжджаў Тыбр і ніяк ня мог трапіць, куды трэба. На адшуканай-жа Віа Трыюнфале заблудзіў зусім. Тая-ж Віа віляла то ўніз, то ўверх, то направа, то налева. Навакол высокія дрэвы, а між імі паасобныя вільлі сьвецяць, як воўчыя вочы ў цемень. Разглядзіць нумары цяжка.

Давёз, дзякуй Богу! Затрымаліся на жвірыстым панадворку перад мармуровай дарожкай, што завітушкамі паўзла ўверх. Што цяпер?..

Тут аднак, дзесь зьверху, дасьлоўна сьпрыхнула высокая фігура нашага гаспадара а. Пётры. Гаспадар адразу даваў журыць, чаму адразу вілі аўта, хоць да „нашае" вільлі ўсяго 200 мэтраў, але-ж — „Госьці здарожыліся". Не здарожаньне, а смага дапякала нам. Таму прагна накінуліся на запрапанаваны сёстрамі нейкі вельмі-ж смачны „зельбстрэмахтэ" (сёстры-законьніцы Нэмкі, у якіх нанята вільля) зь мяты й розных зёлак напітак. За вячэрай а. Пётра пільна сачыў, каб усё зьелі, бо сёстры абразяцца. Такой сустрэчы мы не спадзяваліся. Як дадому прыехалі.

Назаўтрае, пасьля сьнеданьня, аглядаем уладаньні сёстраў місіянэрак "Del S. Cuore DiGesù", што месьціцца высока над вуліцай у невялікім парку, пасярод якога ўзвышаецца галоўны беленькі будынак з крыжам над аркай галоўнага ўваходу. Навакол стралістыя таполі, пальмы, кактусы, клюмбы рознакалярових красак, а ў суседняй сядзібе, гэтак як калісь у нас на бацькаўшчыне, кукурыкае певень!... Мільённы горад і... правінцыя. Адно што — клімат ня наш... Толькі што сьвяціла сонца і раптам пачынае крапіць. Робіцца парна.

Абедалі з а. Пётрам у сёстраў. Рвёмся ў места — мы-ж сюды не на курорт, а глядзець, глядзець...

Глядзець давялося толькі пасьля пятай вечара, бо цяпер „сіеста". Усе ўстановы й магазыны ў Італіі адчыненыя ад 9-ай да 1-ай і ад 4:30 да 8-ай вечара. „Сіеставаць" пасьля сытнага абеду зь віном вельмі прыемна, але дастасавацца да двухразовага хаджэньня на працу нам было-б хіба няёмка.

Пасьля „сіесты" а. Пётра павёз нас сваім „фіатам" у руіны старога Рыму. Абмінуць па дарозе туды вялізарны манумэнт Віктара Эмануэля нельга. Італьянцам ён ведамы, як "Altare della Patria", (аўтар краю). Тут магіла Няведамага Жаўнера і на гэтым пляцы адбываюцца ўсе афіцыйныя цэрэмоніі. Зь верху манумэнту цудоўны від, шкода толькі, што манумэнт закрывае панараму археалягічных каштоўнасьцяў — руіны Форы Імпэрыялі ды Роман Форум. У памяці хады адгэтуль найбольш дзівосны манумэнт антычнага Рыму — Калізэй. Ведамы, як Амфітэатр Флявія. Гэтая грамада была пабудаваная у 72 г. да нашае эры. Гэта быў галоўны цырк Рымскай імпэрыі, дзе адбываліся змаганьні гладыятараў ды гінулі першыя хрысьціяне, разрываныя дзікімі львамі. Толькі зьверху адчуваецца рэальная вялічыня стадыёну, што быў разьлічаны на 50,000 гледачоў.

Ватыкан, асобная дзяржаўная адзінка ў самым Рыме, займае 44 гактары паверхні й мае каля 1000 жыхароў. Мае права выбіваць сваю манэту, мае сваю пошту, сваю жандармэрыю: палатынскую, шляхоцкую і швайцарскую гвардыі. Амаль усе дзяржавы маюць тут сваіх дыпляматычных прадстаўнікоў. Ватыканскі палац налічвае 20 панадворкаў і панад 1000 заляў, салёнаў і пакояў. Мяжа Ватыканскага гаспадарства праходзіць праз пляц Сьв. Пётры і адзначана на бруку плітамі, творачы паўкола ад аднаго канца калянады да другога. Рэшта тэрыторыі акружана высокімі мурамі, будаванымі вякамі рознымі папамі.

Сам пляц Сьв. Пётры гэта архітэктурны шэдэўр Бэрніні, архітэктара, разьбяра й маляра (1699-1780). Даўжыня пляцу 340 м., а шырыня — 240 м. Амаль пасярэдзіне пляцу ўзвышаецца вялікі эгіпскі абэліск, прывезены з Гэліяполісу ў Рым у 1 ст. Калігулам. Паабапал абэліску гойдаюцца на ветры водныя плюмажы чатырнаццацімэтровых увышкі фантанаў.

Велічная калянада ў форме расчыненых абцугоў мае 284 вялізарных калёнаў, устаноўленых па 4 ў рад, над каторымі тарасы з 126 статуямі сьвятых. На пляцы можа зьмясьціцца 400.000 чалавек. Гэта адзін з найпрыгажэйшых пляцоў сьвету.

Найбольшы сабор сьвету — базыліка Сьв. Пётры. Цьвердзяць, што першыя хрысьціяне паставілі тут на месцы мучаніцкай сьмерці Сьв. Пёт-

15 ГОД БАПЦ У КАНАДЗЕ

Парахвія БАПЦ Сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронта адзначала ў канцы верасьня й пачатку кастрычніка 15-тыя ўгодкі свайго існаваньня, што абазначае й 15-тыя ўгодкі БАПЦ ў Канадзе, ды 20-цігодзьдзе аднаўленай Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы.

На праграму ўрачыстасьцяў складаліся: выстаўка, Багаслужбы й сьвяточны супольны абед.

ВЫСТАЎКА

28-га верасьня ў залі Беларускага Рэлігійна-Грамадзкага Цэнтру ў Таронта была наладжаная выстаўка зь гісторыі Парахвіі БАПЦ Сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронта. А так як гісторыя БАПЦ парахвіі ў Таронта зьяўляецца й неразрыўнай часткай гісторыі Згуртаваньня Беларусаў Канады, а гэтым самым і гісторыяй беларускага нацыянальнага руху ў Канадзе, дык й часткай гісторыі аднаўленай БАПЦ, выстаўка ілюстравала рэлігійныя й нацыянальна-грамадзкія падзеі ня толькі розных асяродкаў Канады, але й некаторых із ЗША, Аўстраліі й Эўропы.

Выстаўка прадстаўляла сабой усыстэматызаваны паводля тэмаў, месцаў і часу падбор здымкаў, размешчаных на 20-х аркушах брыстолю, якія былі разьвешаныя на сьценах залі.

БАГАСЛУЖБЫ

У суботу, 4-га кастрычніка вечарам, адбылася ў БАПЦарквe ў Таронта ў суслужэньні а. Міхаіла Мігая й дыякана Міхаіла Страпка Вячэрня.

У нядзелю, 5-га кастрычніка а 10-ай раніцы ў суслужэньні Япіскапа Мікалая й вышэй успомненых Айцоў — Архіяпіскапская Багаслужба. Была яна прыгожай і ўрачыстай. Папоўнены добрымі галасамі з Дэтройту й Лёндану хор у значнай меры прычыніўся да стварэньня настрою ўзвышанасьці. Вырозьніваліся асабліва тры ўзварушаючыя мамэнты: салёвае выкананьне сп-няй Верай Артон з Дэтройту малітвы — „Табе пяём, Цябе Бога славім, Табе дзякуем і молім Цябе, Божа наш!"; чытаньне пад канец Багаслужбы Япіскапам Мікалаем Прывітальнае Слова Архіяпіскапа БАПЦ Уладыкі Васіля; беларускі рэлігійны гімн — „Магутны Божа".

Пры схіляньні галавы перад Крыжам, вернікі атрымалі памяткавыя іконкі Багародзіцы.

СЬВЯТОЧНЫ АБЕД

Пасьля Багаслужбы пры ўваходзе ў залю Цэнтру ўсе падпісваліся ў кнізе прысутных, атрымоўвалі памяткавыя йстужкі зь Еўфрасіneўскім Крыжам і напісам — „15 ГОД БАПЦ у КАНАДЗЕ, 1954 — 1969" і заходзілі далей аглядаць выстаўку ды лагутарыць з родка бачанымі суродзічамі, што сяньня так шматлюдна зьехаліся. А тымчасам сяброві ЗБЖК й маладыя дзяўчаты пад кіраўніцтвамм сп-ні Ліды Цялеш рабілі апошнія падрыхтаваньні, каб падаць блізу сотні гасьцям абед.

Пачалася бяседа малітвай. Кіраваў ёю старшыня Парахвіяльнае Рады Ул. Цялеш. Ды ўсё-ж найцікавейшай часткай абеду была праграма — даклады, прамовы, прывітаньні. Гаварыла шмат людзей, розных людзей, выказвала розныя думкі. Ды праз усе выказваньні чырвонай ніткай прабягала, жывой крыніцай біла думка-цяга да духовага й нацыянальна-палітычнага вызваленьня.

Старшыня ЗБК М. Ганько ў сваім дакладзе даў гісторыю БАПЦ ад найраньнейшых яе часоў. Ён паказаў, як на працягу стагодзьдзяў БАПЦ мусіла змагацца за сваё існаваньне, як із стратай палітычнай незалежнасьці народу пераставала йснаваць і БАПЦ, як беларускі народ, адраджаючыся нацыянальна, аднавіў 20 год таму назад і сваю БАПЦ.

Мгр. А. Грыцук у дакладзе на тэму: „Гісторыя Парахвіі БАПЦ Сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронта" зьвярнуў асаблівую ўвагу на значэньне для нас сваe незалежнае Царквы.

Заступнік Старшыні Рады БНР, В. Жук-Грышкевіч у прывітальным слове прыпомніў, што Бог наслаў сваіх апосталаў навучаць усе народы ў іхніх собскіх мовах. Дык ці-ж ня даў Бог і Беларусам права славіць Яго ў іхняй роднай беларускай мове?! Гэтае боскае права адабралі ад нас разам і з палітычнаю незалежнасьцю нашыя вароры. Палітычнае паняволеньне пацягнула за сабой і паняволеньне Царквы. Беларускае нацыянальнае адраджэньне адрадзіла й БАПЦ. Калі мы імкнёмся да палітычнае незалежнасьці, дык мусім бараніць і будаваць сваю БАПЦ.

Віталі Парахвію зь яе сьвятам а. М. Мігай, дыякан М. Страпко, ад Парахвіі Сьв. Духа ў Дэтройце — старшыня Парахвіяльнае Рады д-р Ул. Бакуновіч. Прывітальнае слова меў і прадстаўнік ад „Эдмонд Буркэ Сосаеты". Ад выдавецкага клюбу „Пагоня" гаварыў сп. К. Акула. Ён перадаў, няпрысутным з прычыны здароўя, заслужаным у жыцьці Парахвіі спадарству Пётру й Марце Слаўкам праз іхнюю дачку, ад усіх нас прысутных нашую пашану й падзяку. Ад асяродку Лёндан вітаў д-р Б. Рагуля, ад Кінгстану прафэсар унівэрсытэту д-р Ян Садоўскі. Ён зьвярнуў увагу на факт, што дзякуючы навуковай і грамадзкай дзейнасьці беларускае эміграцыі зацікаўленьне нашай справай у навуковых колах сьвету расьце. Ад ЗБЖК гаварыла старшыня яго д-р Р. Жук-Грышкевіч. Ён гэтаксама й ад ЗБК вітала, выражала пашану й падзяку Япіскапу Мікалаю — заснавальніку й няўтомнаму будаўніку Парахвіі БАПЦ ў Таронта. Цікавым было выказваньне д-р. Яўхіма Скурата, нашага мастака-фатографа з Бэльвіл. Ад Ашавы гаварыў сп. Б. Лішчонак.

Напошку прамаўляў Уладыка Мікалай. Ён прадставіў усіх па чарзе Старшыняў Парахвіяльных Радаў, дзякаваў ім і Радам за супрацоўніцтва, а асаблівае прызнаньне атрымала цяперашняя Парахвіяльная Рада зь яе ініцыятыўным і энэргічным старшынём Ул. Цялешом. Ён дзякаваў псаломшчыку М. Ганьку й хору, ды гасьцям харыстым з Дэтройту й Лёндану.

Кіраўнік імпрэзы, сп. Цялеш, выразіў удзячнасьць усім тым, хто прычыніўся да наладжаньня сьвяткаваньня 15-тых угодкаў БАПЦ у Канадзе, і ўсім тым, хто прыйшоў сяньня сюды гэтае сьвята адзначыць.

Малітвай закончыўся ўдалы, багаты фізычнай і духовай пажывай абед.

Пасьля, стараньнем Выдавецка-Мастацкага Клюбу „Пагоня", быў выкасветлены фільм „Беларуская сюіта".

Р. Ж.Г.

ВЯСЕЛЬЛЕ

У суботу 23 жніўня сёлета ў касьцеле сьв. Клемэнта ў горадзе Ошэн Парк у Каліфорніі адбыўся ўрачысты шлюб сына Валі Грамыка — Васіля Ворана з Тарэсай Газэн.

Прыяцелі й знаёмыя маладой пары засылаюць ім сваe найлепшыя пажаданьні ў іхнім новым жыцьці.

ДЛЯ БЕЛАРУСКАЙ БІБЛІЯТЭКІ Й МУЗЭЮ

Ў ЛЁНДАНЕ КУПЛЯЕМ СОБСКІ ДОМ

БЕЛАРУСЫ, — у Вялікабрытаніі, Францыі, у Задзіночаных Штатах Амэрыкі, у Канадзе, Аўстраліі, Аргентыне, Бразыліі, у Нямеччыне, Бэльгіі і ў іншых краінах сьвету, — **ДАПАМАЖЫЦЕ!**

Патрэба свайго культурнага цэнтру адчувалася здаўна. Дагэтуль ягоную ролю выконвалі „Марыян Гаўз", і Беларуска школа Сьв. Кірылы Тураўскага. Аднак ужо насьпела патрэба асобнага будынку.

Беларуская Бібліятэка ў „Марыян Гаўз" налічвае больш чым 10.000 кніжак, сярод якіх ёсьць вельмі рэдкія й вельмі цэнныя. Беларускі Музэй, які цяпер займае адну залю, прыдбаў значную колькасьць экспанатаў. Паўстае таксама БЕЛАРУСКІ АРХІЎ, які ўжо налічвае шмат рукапісных і ўнікальных дакумэнтаў. На ўсё гэта патрэбна больш месца.

Таму пастаноўлена скарыстаць з нагоды і купіць дом побач із школай Сьв. Кірылы Тураўскага для Беларускай Бібліятэкі, Беларускага Музэю і Архіву, якія назавём імем нашага вялікага культурніка і сапраўднага беларускага волата, сына слаўнага Полацку, **Доктара Францішка Скарыны.**

БЕЛАРУСЫ!

Мы надзейна чакаем Вашай дапамогі: мы верым у Вашае супрацоўніцтва, бо толькі шчырай канкрэтнай дзейнасьцяй мы зможам апраўдаць свой патрыятызм і ўславіць нашую Бацькаўшчыну.

Чакаем ахвяр на Беларускую Бібліятэку і Беларускі Музэй імені Францішка Скарыны ў Лёндане.

Ветліва просім прысылаць грошы на адрас:

The Byelorussian Library and Museum,
Marian House, Holden Avenue,
London, N. 12.,

Обэрон Гэрбэрт
Старшыня Англельска-Беларускага Таварыства

Чэслаў Сіповіч
Апост. Візытатар Беларусаў

Павал Навара
Старшыня Згуртаваньня Беларусаў ў Вялікабрытаніі.

Лёндан, 1. XI. 1969.

ДАКЛАД ПРА РЫГОРА ХАДКЕВІЧА

Доктар Вітаўт Тумаш чытае даклад

На запросіны Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Канадзе, 26 кастрычніка сёлета, адведаў Таронта наш скарынавед і старшыня БІНіМ у Нью Ёрку д-р Вітаўт Тумаш.

Сустрэча беларускага грамадзтва Канады з выдатным гасьцём адбылася ў Беларускім Рэлігійна-Грамадзкім Цэнтры ў Таронта пасьля Багаслужбы, на якой наш госьць прысутнічаў і быў прывітаны Уладыкам Мікалаем.

Перад дакладам д-ра Тумаша на тэму: „Гэтман Рыгор Хадкевіч, як ідэйны пасьлядоўнік Доктара Францішка Скарыны" прысутныя мелі нагоду пазнаёміцца з матар'яламі да яго, якія былі разложаныя на сталох.

На асобным стале разложаныя былі выданьні Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Нью Ёрку ад 1952 году па сяньня й папка абежнікаў таго-ж БІНіМ.

Апрача таго былі Абежнікі Аб'еднаньня Беларускіх Лекараў на Чужыне, старшынём якога быў д-р. В. Тумаш, выданьня Аб'еднаньнем паштоўкі патрэту Скарыны й выданьні Публічнай Бібліятэкі Нью Ёрку ў сувязі з 450-мі ўгодкамі беларускага друку.

Імпрэзу адчыніў старшыня БІНіМ у Канадзе д-р Вінцэнт Жук-Грышкевіч. Пасьля прывітаньня гасьцей: паэткі Натальлі Арсеньневай, д-ра Я. Садоўскага й спадарыні Садоўскай, сяброў з БНА, ён цёпла вітаў і прадставіў прысутным д-ра Вітаўта Тумаша.

Перад дакладам рэфэрэнт даў кароткую даведку аб дзейнасьці Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва, на якую складаліся навуковыя паседжаньні (усіх каля 150-ці), выдаваньне навуковых і літаратурнамастацкіх часапісаў, друкаваньне манаграфічных працаў, зборнікаў твораў выдатнейшых пісьменьнікаў (Купалы, Багдановіча, Гаруна), ды ладжаньне публічных выставак.

Тэма дакладу — „Рыгор Хадкевіч, як ідэйны пасьлядоўнік доктара Францішка Скарыны" — была выбраная ў сувязі з прыпадаючым сёлета 400-мі ўгодкамі заснаваньня ў 1569 годзе друкарні й выдавецтва ў Заблудаве каля Беластоку. Дакладчык спачатку коратка расказаў пра галоўныя падзеі з жыцьця Рыгора Хадкевіча (1500? — 1572), ведамага дзяржаўнага мужа й гэтмана Вялікага Княства Літоўскага ды выдатнага беларускага культурна-рэлігійнага дзеяча, вернага веры сваіх праваслаўных прашчураў аж да сьмерці.

Крыху даўжэй дакладчык затрымаўся над зыркімі фактамі шматгадовых вытрывалых захадаў Хадкевіча ў справе росшукаў патробных тэкстаў праваслаўных кнігаў, а між імі й поўнага тэксту Біблії, каб надрукаваць іх суродзічам „простаю малвой" (мовай), значыцца пабеларуску, ды гэтак завяршыць пачаты калісьці, але не закончаны гістарычны вычын доктара Скарыны. Дасьледваньні, праведзеныя дакладчыкам, выявілі важны й цікавы, у навуковай літаратуры дагэтуль незаўважаны факт, што ў сваёй бібліятэцы Хадкевіч меў кнігі Біблії Скарыны ды што ў сваіх прадмовах да заблудаўскіх выданьняў зь іх чэрпаў ён думкі, натхненьне ды прыводзіў і даўжэйшыя выпіскі.

Не зважаючы на кароткую дзейнасьць друкарні ў Заблудаве, яе значаньне ў гісторыі беларускага друку няязвычайна вялікае. Адзін з заблудаўскіх друкароў, Пётра Мсьціславец, наладзіў пазьней сваю самастойную, гістарычнымі кансэквэнцыямі вельмі важную, друкарню ў Вільні. Другі, Грынь Івановіч, заблудавец, стварыў з часам для віленскай друкарні слаўнага Дому Мамонічаў шрыфты, а між імі й тую, беларускую ў сваіх формах, кірыліцу, якою ў 1588 годзе быў набраны й надрукаваны „Літоўскі Статут".

На аснове дадзеных актаваў матар'ялаў і самых заблудаўскіх выданьняў сяньня ясна, што ініцыятарам і заснавальнікам выдавецтва ў Заблудаве, рэдактарам выдаваных там кнігаў, аўтарам цікавых да іх прадмоваў ды ідэйным гаспадарам і душой заблудаўскага культурнага пачыну быў гэтман Рыгор Хадкевіч. Гэта факт бясспрэчны, хоць вельмі часта аб ім ня згадваецца зусім у літаратуры пра заблудаўскую друкарню й выдавецтва.

Як сьветчаць прадмовы да выдадзеных у Заблудаве кнігаў, да пастаўленых сабе культурна-прасьветных заданьняў Хадкевіч падыходзіў з высокіх хрысьціянска-маральных ды шчырых патрыятычных матываў. Да глыбокае старасьці, як доўга хапала сілаў, ён вытрывала крочыў па наважаным шляху рэалізацыі ідэйных запаветаў доктара Скарыны. Дзеля гэтага заслужана й з поўным правам і гэтб гэтмана Хадкевіча красуецца перад пачаткам кажнае выдадзенае ім кнігі, і таму гэтаксама зразумела, што пасьля сьмерці Хадкевіча вярнулі гэтманскую булаву вякамі дбайна ў сваім манастырскім скарбе на памяць будучым пакаленьням перахоўвалі ды сьцерaглі манахі слаўнага, недалёка ад Заблудава, Супрасьльскага манастыра.

Рэфэрат дакладчык закончыў абгрунтаваным высновам: „Рыгор Хадкевіч — яшчэ адна, гісторыкамі мала заўважаная й дацэненая творчая выдатная постаць „залатое пары" беларускае пісьменнасьці й культуры. Пара зьвярнуць больш увагі на яго, ягоную культурную дзейнасьць і літаратурную спадчыну ў гісторыях і беларускай літаратуры, і культуры наагул".

Пасьля пытаньняў і адказаў на іх, што датычылі, як да дакладу, так і выставачнага матар'ялу, ад усіх дзякавала рэфэрэнту за нязвычайна цікавы, бо выяўляючы новыя скарбы спадчыны нашых продкаў, даклад, ды за адведзіны нас тут у Канадзе, сакратар ЗБК д-р Р. Жук-Грышкевіч. Асабліва ад Згуртаваньня Беларусаў Канады яна дзякавала д-ру В. Тумашу за дапамогу, якую ён даў арганізацыі два гады таму назад пры наладжаньні выстаўкі, якой ЗБК адзначала 450-ыя ўгодкі беларускага друку. Напасьледак, на ўспамін ад усіх беларускіх жанчын Канады, падаравала яму — слуцкі пояс.

Ад імя БІНіМ у Канадзе дзякаваў дакладчыку й гасьцю старшыня д-р В. Жук-Грышкевіч. Ён выразіў пажаданьне й надзею, што сяньняшні дасканалы даклад зь яго цэнным матар'ялам хутка будзем чытаць у навуковых выданьнях Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва. У доказ удзячнасьці, разам з пажаданьнямі далейшай плённай навуковай працы, ён уручыў д-ру Вітаўту Тумашу — „вечна" творча стымулюючае — пяро.

Прысутны

БЕЛАРУСАВЕДНЫ СЭМІНАР

У Нью-Ёрку пачаў сваю працу беларусаведны сэмінар „Беларускія дылягі". Першая лекцыя зь дзесяцьма слухачамі (лектар — д-р Я. Запруднік) адбылася 17 лістапада 1969 г. у Беларускім Грамадзкім Цэнтры ў Брукліне (401 Атлянтык Авэ.) на тэму „Азначэньне тэрміну „Беларусь"". Далейшыя заняткі будуць адбывацца што другога панядзелку, у будынку Вілкі Мэмарыял Фаўндэйшэн оф Фрыдом Гаўз, 20 Вэст 40 вул. у Мангэтэне. Лекцыя 1-га сьнежня будзе прысьвечаная тэме „Савецкая Беларусь сяньня" (лектар — Я. Запруднік), 15-га сьнежня — „Англамоўныя энцыклярэдыі й слоўнікі пра Беларусь" (лектар — д-р В. Кіпель).

Сэмінар разьлічаны на студэнцкую моладзь ды асобаў зацікаўленых навукай у гісторыі й сучасным палажэньні Беларусі. Выклады вядуцца ў ангельскай мове, каб даць магчымасьць беларускай моладзі запрашаць сваіх амэрыканскіх сяброў. Уступ на сэмінар вольны. Мяркуецца, што заняткі пратрываюць да канца акадэмічнага году, г. зн. да канца чырвеня, дык прыцягнуць новых слухачоў.

ры капліцу, а заміж яе, каля 326 г., Канстантын Вялікі пабудаваў базыліку. У працягу вякоў яна ўдэкаровалася ды шмат разоў перабудоўвалася пад кіраўніцтвам такіх мастакоў, як Брамантэ і Мікеланджэло. У канчальнай форме базыліка была дэдыкавана папам Урбаном VIII у 1626 годзе.

Фасад базылікі 114,69 м. даўжыні і 45,44 м. вышыні. Пяць уваходаў вядзе ў сабор. Цэнтральныя бронзавыя дзьверы ўпрыгожаны сцэнамі з жыцьця апосталаў Пётры й Паўла. Даўжыня базылікі 211,5 м., плошча 15,160 кв. м. Вышыня (нутраная) купала 119 м., а дыяматар у васнове панад вялікім аўтаром — 42 м.

Базыліка зьдзіўляе кажнага не адно сваім памерам, а й мастацкай аппацоўкай, упрыгожаньнямі, якімі займаліся найвялікшыя майстры. Між іншымі шэдэўрамі мастацтва унутры базылікі й славутая „Піета" Мікеланджэло.

Рэдка хто з турыстых адмаўляецца ад спакусы падняцца пад самы купал базылікі. Ці-ж мы горшыя за іншых? Пайшлі. Можна карыстацца элеватарам, але мы „кансэрватыўныя" турысты, мы — па сходах. Добра засапліся, пакуль адлічылі 537 сходкаў да галерэі на даху базылікі, дзе на карнізах фронтону статуі апосталаў і дзе можна перавесьці дух, адпачыць ды купіць сувэніры. Адгэтуль уверх, хочаш ці не, а толькі пешшу. Першы ўздым уверх 53 м., наступны — 73 м. па вузенькіх сьпіральных сходках, а ўжо канчальны шлях вымагае зручнасьці ў руху ды нахіленьня цела, бо нутраное углыбленьне сьценаў купалу не дазваляе выпрастоўвацца.

Цяпер мы на бальконе 120 мэтраў вышыні! Адгэтуль від — адно захапленьне, ад якога мурашкі бегаюць па целе... Самаходы ўнізе на пляцы — сярнічкавыя карабкі, людзі — казяўкі. Шар самога купалу 2,5 м. у дыямэтры можа зьмясьціць адначасна толькі 16 чалавек і туды трэба дабірацца па вэртыкальнай драбіне. Міжволі цягне чалавека далоў, і мне, на пацеху жонкі й турыстых, давялося, трасучыся ды трымаючыся аберуч сьценаў, ледзь перасоўваць ногі.

Аглядаць базыліку й захапляцца еймымі багацьцямі, веліччу й харастом дае духовую асалоду засеёды. За кажным наведваньнем чалавек бачыць нешта новае, не заўважанае раней. Пашчасьціла нам быць там колькі разоў летась і сёлета і, калі будзем жывы, ды давядзецца быць ізноў у Рыме, не прамінем яе яшчэ раз.

Але кажуць яшчэ: „Быць у Рыме і ня бачыць...". Дык вось-жа ня толькі бачылі, а й былі на цэлебраванай папам Паўлам урачыстай імшы. Заслуга тут ізноў нашага дарагога „чычэронэ", гаспадара й апякуна ў Рыме, а. Пётры. Гэта ён пастараўся навет месцы на трыбунах у базыліцы на гэтую багаслужбу.

(Далей будзе)

А. Сьвіслацкі

ШТО ЧУВАЦЬ?

Ад Рэдакцыі: Пачынаючы новы раздзел „Што чуваць?", спадзяёмся на Вашыя камэнтары пра яго ды матар'ялы для магчымага выкарыстаньня.

Амэрыканалёгія. Інстытут Вывучэньня Амэрыкі Акадэміі Навукаў СССР пачне выдаваць ад студзеня 1970 году новы часапіс пад назвай „ЗША: экономіка, палітыка, ідэялёгія".

Патраеньне сілы „Голасу Амэрыкі". Дзяржаўная амэрыканская радыястанцыя „Голас Амэрыкі", пачынаючы ад 2-га лістапада сёлета у тры разы ўзмоцніла сілу перадачаў у расейскай, украінскай, армянскай і грузінскай мовах. Зроблена гэта з мэтай пераадоленьня глушэньня, якое Саветы пачалі ў жнівені пасьля інвазіі Чэхаславаччыны.

Зьдзерлі з амэрыканскае рэклямы. Як выявілася нядаўна, апублікаваны сёлета 11-га кастрычніка савецкім агенствам ТАСС (пасьля запуску трох савецкіх касьмічных караблёў) рысунак будучае касьмічнае станцыі быў блізу дакладнай копіяй рэклямы амэрыканскае фірмы Спэры Джайроскоп, зьмешчанае ў лютаўскім нумары часапісу „Сайнтыфік Амэрыкэн". Плягіят гэты быў выяўлены прыпадкова адным вучнем у Каліфорніі, што перагледаў старыя нумары часапісу. Агенцтва ТАСС ніякага тлумачэньня гэтаму крадзежу не дало.

Амэрыканска-савецкае „зблізэньне". Паводля часапісу „ЮЭС Ньюз энд Ўорлд Рыпорт" замежныя міністры ЗША і СССР перайшлі на „ты" — Біл і Эндр'ю — чаго ніколі ня было дагэтуль паміж міністрамі замежных справаў абедзьвюх дзяржаваў.

Беларускі шахматысты ў Югаславіі выручае савецкую дэлегацыю. Гадавы шахматны матч СССР — Югаславія, праведзены ў горадзе Скопліе, закончыўся вынікам 22 да 18 у карысьць савецкіх шахматыстых. Паводля Эла Горовіца („Нью-Ёрк Таймс", 26 Х. 69), пазыцыя савецкае каманды была-б даволі слабая, каб не бліскучая перамога Аляксея Суэціна, які перамог свайго югаслаўскага супраціўніка Цьвяткoвіча 4:0. А. Суэцін — адзін з мацнейшых шахматыстых Беларусі. Ён, між іншага, — супрацоўнік часапісу „Маладосьць", у якім піша на шахматныя тэмы.

Расейская мова ў Пн. Ветнаме. Эксперты ў Вашынгтоне прыйшлі да сцьверджаньня, што галоўнаю другою моваю ў Паўночным Ветнаме сталася мова расейская, замяж традыцыйнае францускае, у выніку ваенна-эканамічнае дапамогі, якую Савецкі Саюз дае ветнамскім камуністым.

Зашмат людзей на зямлі Камісія Амэрыканскае Нацыянальнае Рады, у выніку трохгадовага вывучэньня праблемы гэтак званага „выбуху жыхарства", прыйшла да наступнага высновау: тры з палавінаю міліярды людзей, што насяляюць цяпер нашую плянэту, ужо становяць залішне вялікую колькасьць, каб можна было забясьпечыць усім дабрабыт і дастатак. Пры сучасным тэмпе росту жыхарства зямлі, сьцьвердзіла камісія, чалавецтву проста не стае прыродных багацьцяў. Камісія заявіла, што калі прырост жыхарства ня будзе ўзяты пад кантроль, у 2070 годзе на зямным глёбусе будзе жыць ня тры з паловаю, а трыццаць міліярдаў людзей.

35% — 45% дзяцей непажаданыя. Паводля дэмаграфа д-р Вэстофа, прафэсара Прынстонскага ўнівэрсытэту, паміж 35% і 45% прыросту амэрыканскага жыхарства складаюць непажаданыя дзеці. Выпадкі непажаданых народжаньняў вагаюцца ад 17% у сем'ях заможных, да 42% у сем'ях бедных.

Лік Жыдоў у Амэрыцы. Летась у ЗША жыло 5.869.00 Жыдоў (7.94% ад усяго жыхарства), зь іх — каля 2-х міліёнаў у Нью-Ёрку. У штаце Нью-Ёрку найвышэйшы працэнт жыдоўскага жыхарства — 13,95%; штат Нью-Джэрзі на другім месцы — 5,46%. З усіх Жыдоў сьвету 14 міліёнаў 786 тысячаў, у Ізраэлі жыве 2 міліёны 436 тысячаў.

Заработкі з асьветаю і безь яе. Амэрыканскае Бюро Статыстыкі падае, што летась сярэдні заработак белае сям'і ў ЗША быў 8.062 даляры. Гэта — больш за 60% вышэй, чымся сярэдні гадавы заработак нэгрыцянскае сям'і, які складаў 4.755 даляраў. Сярэдні заработак сям'і, галава якое мае вышэйшую асьвету, станавіў летась 12,687 даляраў, зь сярэдняю асьветаю — 8,866 дал., з пачатковаю — 5,616 дал.

Няпісьменных у Амэрыцы. Амэрыканскае Бюро Асьветы заяўляе, што ў ЗША налічваецца прыблізна 24 міліёнаў асобаў, векам ад 18 гадоў і вышэй, якія „функцыянальна" (значыцца, практычна) няпісьменныя.

Алькагалізм — праблема №1. Як заявіў доктар Эгбэрг, заступнік Сакратара Здароў'я й Навуковых Праблемаў ЗША, алькагалізм у Амэрыцы — найважнейшая праблема здароўя. У Амэрыцы, паводля доктара Эгбэрга, ад шасьцёх да сямёх міліёнаў алькаголікаў.

Рак лёгкіх. У Амэрыцы рак лёгкіх, галоўна ў выніку курэньня, пашыраецца цяпер 13 разоў хутчэй, чымся 35 год таму. Паводля Амэрыканскага Ракавага Т-ва, у 1970 годзе ў ЗША памрэ ад раку лёгкіх 51 тысяча людзей. Гэта будзе на 4 тысячы чалавек, больш, чымся ў 1969 г. Сярод жанчын найбольш сьмертаносная хвароба — рак грудзей. Паўтара міліёны Амэрыканцаў вылячыліся ад раку.

Курцы-падлеткі. Паводля праведзенага нядаўна ў Амэрыцы статыстычнага вывучэньня падлеткаў (тынэйджэрс), каля 40% зь іх курыць. Тыя, што вучацца горш (у сярэднім на пасрэдна), курыць больш (прыблізна 60%), а з тых, што вучацца на выдатна, курыць адно 8%.

Ніжэйшы пульс — менш шансаў атаку сэрца. Дзесяцігадовае статыстычнае вывучэньне праблемы сэрцавага атаку, паказвае, што чалавек з пульсам 70 ударах на хвіліну ўдвая больш мае шансаў пазьбегнуць атаку сэрца, чымся чалавек з пульсам 80 ці 90.

Лысым. Паводля ангельскага часапісу „Фокус", органу Спажывецкае Рады Вялікабрытаніі, пераканаьне, што лысыя разам з валасамі трацяць сваю мужчынскасьць, зусім не адказвае праўдзе. Наадварот, лысеньне паказвае якраз, што ў мужчыны ўсё нармальна.

Першая Міжнародная парнаграфічная выстаўка ў Даніі. Летась у Даніі была легалізаваная парнаграфія. Адным з вынікаў гэтага кроку было тое, што ў данскай сталіцы Капэнгазе ў кастрычніку сёлета адбылася першая шасьціднёвая парнаграфічная выстаўка — „Сэкс 69" — якую, паводля прыблізных, за ўступ 1,5 даляра, наведала каля 100 тысячаў асобаў (векам вышэй 18 гадоў). Сярод наведвальнікаў было каля 10% дзяўчатаў. Ніякага продажу парнаграфічнага матар'ялу на выстаўцы аднак ня было. Галоўнай мэтай арганізатараў было павысіць экспарт данскае парнаграфічнае прадукцыі. Экспартуецца яна галоўна ў Заходнюю Нямеччыну, ЗША, Вялікабрытанію. Гадавы продаж парнаграфічных друкаў у Даніі вызначаецца сумай 50-75 тысячаў даляраў, з чаго 75% прыдаецца за мяжу.

Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне ў Нью Джэрзі ладзіць у сераду 31 сьнежня 1969 году ў залі

„TRIANGLE GROVE & TAVERNE, INC."
HELMETTA, NEW JERSEY

ТРАДЫЦЫЙНУЮ

СУСТРЭЧУ НОВАГА 1970 ГОДУ

Грае ведамая украінская аркестра „Дніпро". Багатая вячэра, лятарэя, розныя неспадзеўкі.

УВАХОД: 10 даляраў ад дарослых і 5 даляраў ад студэнцкай (непрацуючай) моладзі.

Білеты й рэзэрваваньне сталоў:

Mr. E. LYSIUK, Rd. 1, Box 281 B. Matawan, N. J. 07747.

Tel.: (201) 566-1117

ЗАЛАТЫ ЮБІЛЕЙ СУЖЭНСТВА

Пасярэдзіне юбіляры Філярэт і Вера Родзькі

Стараньнем Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня ў Нью Джэрзі быў зарганізаваны ў нядзелю 28 верасьня ў беларускай грамадзкай залі ў Гайлэнд Парку, прадмесьці Нью Брансьвіку, урачысты банкет, прысьвечаны 50-ым угодкам сужэнства Сападарства Філярэта й Веры Родзькаў.

Яшчэ ў царкве юбіляраў прывітаў настаяцель Прыходу БАПЦ Жыровіцкай Божай Маці а. Васіль Кендыш і прачытаў адмысловую грамату, прысланую Архіяпіскапам Віленскім і Ньюёркаўскім Васілём, у якой былі адзначаныя заслугі сп. Ф. Родзькі ў царкоўным жыцьці.

Банкет прыцягнуў вялікую колькасьць гасьцей зь беларускага асяродзьдзя Саўт Рывэр — Нью Брансьвік і з далейшых аколіцаў, асабліва із суседняга Нью Ёрку. Сярод прысутных было шмат знаёмых юбіляраў з бацькаўшчыны, з часоў выгнаньня ў Нямеччыне, супрацоўнікаў ды вучняў.

Юбіляраў спаткалі пры ўваходзе старшыня БАЗА ў Нью Джэрзі сп. С. Гутырчык із сп-най С. Стомай. Адчыняючы банкет, сп. Гутырчык адзначыў вялікія заслугі сп. Ф. Родзькі ў грамадзкім жыцьці асяродзьдзя, прыпамінаючы, што сп. Ф. Родзька быў першым старшынём БАЗА ў Нью Джэрзі.

Далей юбіляраў віталі сп. В. Стома — супрацоўнік і адзін з арганізатараў БАЗА ў Нью Джэрзі, матушка М. Войтанка — ад імя няпрысутнага а. Віктара і ўсяе сям'і, сп. А. Кудасаў — сусед юбіляраў з бацькаўшчыны гаварыў аб сп. Ф. Родзьку, як аб вайскавіку, інж. М. Гарошка — навагрудчанін і зямляк юбіляра ўспомніў аб жыцьці ў ДП-лягеры ў Нямеччыне. Сп. Ул. Русак зазначыў, што сп. Ф. Родзька, будучы ўсё сваё жыцьцё настаўнікам і вучачы залежна аб абставінаў у розных школах, заўсёды прышчапляў беларускім дзецям любоў да бацькаўшчыны. Далей прамаўлялі сп. П. Кажура — актыўны дзеяч мясцовай парахвіі ад імя Царкоўнае Рады мясцовага прыходу, інж. М. Рагуля — стары знаёмы й зямляк юбіляраў падчыркнуў уплыў сп-ні Веры Родзькі на ўзгадоўваньне дзяцей у моцным беларускім духу. Рэдактар газэты „Беларус" д-р Ст. Станкевіч, вітаючы юбіляраў успомніў, што ўпяршыню спаткаўся із сп. Ф. Родзькам на ніве беларускае нацыянальнае дзейнасьці яшчэ на бацькаўшчыне ў цяжкіх часох нямецкае акупацыі. Сп. А. Стагановіч перадаў юбілярам прывітаньні ад Прэзыдэнта Рады БНР М. Абрамчыка. Старшыня БАЗА ў Нью Ёрку М. Тулейка ўспомніў аб прыемных мамэнтах знаёмства із сям'ёю юбіляраў у Нямеччыне, сп. Л. Стагановіч вітаў ад імя вучняў, адным зь якіх ён быў у Навагрудзкай Настаўніцкай Сэмінарыі. Сп-ня Н. Стома вітала ад імя царкоўнага хору, якім кіруе, як ягоны рэгент, сп. Ф. Родзька ад часу заснаваньня прыходу. Сп-ня Н. Орса — зямлячка юбіляраў пераслала ім цікавы падарунак — па палеску прыбраны каравай. Юбіляры былі якраз настаўнікамі на Палесьсі й там пажаніліся.

У сваім слове сп. Ф. Родзька падзякаваў Управе БАЗА за выказаны яму й сп-ні Веры Родзька гонар наладжаньнем банкету, дзякаваў за прывітаньні ў часе банкету ды за прысланыя пісьмовыя прывітаньні.

Прысутныя на банкеце, на прапанову сп. Ф. Родзькі, зьлажылі ахвяру на выдавецкі фонд „Беларуса" ў суме 78 даляраў.

Адзін із прысутных

ВАЛЕЙБОЛНЫЯ ЧЭМПЁНЫ

Валейбольная каманда Беларускага спартовага клюбу ў Квіньсе, раёне Нью-Ёрку, правёўшы ў верасьні-кастрычніку сёлета шэраг змаганьняў зь іншымі камандамі Квінсу, выйграла ўва ўсіх сустрэчах ды здабыла кубак тэлевізійнае станцыі СыБіэС. Турнір быў арганізаваны Аддзелам паркаў гораду Нью-Ёрку разам зь тэлевізійнай станцыяй. На вечарыне ў Беларускім Грамадзкім Цэнтры 25-га кастрычніка, сп. Вячаслаў Станкевіч і сп-чна Ліда Рагуля ўручылі маладым валейбалістым трафэі пад воплескі й вокрыкі задаваленьня ўдзельнікаў вечарыны.

У каманду Беларускага спартовага клюбу ўваходзяць хлапцы ад 14 да 17 гадоў векам: Аляксандар Маркоўскі, Міхась Галубовіч, Аркадзь Селянко, Юлік Марляк, Алесь Завалока ды Майк Вілян. Практыкаваўся разам зь імі, хоць у змаганьнях яшчэ ўдзелу ня браў, малодшы брат Міхася Галубовіча — Уладзімер.

Трэнерам пераможнае каманды — сп. Франк Рамано.

БЕЛАРУСКАЕ ЖАНОЦКАЕ ЗГУРТАВАНЬНЕ Ў КЛІЎЛЕНЬДЗЕ

На самым пачатку ня лішнім будзе адзначыць, што ня ўсе беларускія жанчыны ў Кліўленьдзе дабрасумленна ставяцца да сваіх абавязкаў у Згуртаваньні Беларускіх Жанчынаў у Кліўленьдзе, але бальшыня ўсё-ж шчыра й ахвярна працуе ды рэгулярна плаціць сяброўскія складкі.

У бягучым 1969 годзе, як і папярэднімі гадамі, ладзіліся розныя нацыянальна-культурныя імпрэзы, да якіх карысьць была падвойная: здабываліся гэткім шляхам грошы для арганізацыйнае касы, што пасьлей выкарыстоўваліся на розныя грамадзкія патрэбы, ды імпрэзы гэтыя давалі духовае й маральнае падтрыманьне. Людзі сустракаліся ў сваім утульным асяродзьдзі й прыемна праводзілі час. А гэткая ўзаемная лучнасьць людзей бадайшто важнейшая за грошы, бо падчас гэткіх сустрэчаў была нагода пачуць сваю родную песьню й успомніць дарагую кажнаму бацькаўшчыну. Бальшыня бацькоў прывозіла й сваіх дзетак на падобныя зборкі, каб гэтым узгадоўваць іх у беларускім патрыятычным духу ды трымаць пры сваёй нацыянальнай арганізацыі.

У бягучым годзе Беларускім Жаноцкім Згуртаваньнем у Кліўленьдзе былі зладжаныя гэткія нацыянальна-культурныя імпрэзы: 23 лютага былі зарганізаваны супольныя Запусты; 6 ліпеня адбылася супольная маёўка й сьвяткаваньне традыцыйнага Купальля; 19-22 ліпеня Згуртаваньне прыймала ўдзел у мясцовай выстаўцы "May Company", у часе якой нашыя жанчыны, як і жанчыны іншых нацыянальнасьцяў, прадавалі беларускія стравы і печыва; 16 верасьня сяброўкі Згуртаваньня прыймалі ўдзел у сустрэчы з кандыдатам на мэра гораду Кліўленду, на якой былі тысячы людзей розных нацыянальнасьцяў і дзе мы мелі свой куток з надпісам „Беларусь"; 26 кастрычніка, за прыкладам папярэдніх гадоў, былі зладжаны традыцыйны ўжо „Базар" або „Кірмаш", у часе якога была зарганізаваная лятарэя й багаты буфэт зь беларускімі закускамі й стравамі. Падобныя „базары" ладзяцца ў нас кажнага году. Яны праходзяць вельмі ўдала й добра папаўняюць нашую рганізацыйную касу.

К. Каляда

ВЕЧАРЫНА Ў НЬЮ-ЁРКУ

Сіламі аддзелу БАЗА ў Нью-Ёрку (старшыня сп. М. Тулейка) была праведзеная 25-га кастрычніка ў Беларускім Грамадзкім Цэнтры вечарына, што прайшла весела й скончана пад добра зладжаную аркестру сп. Ул. Бычкоўскага. Праца й здольнасьці сп-няў О. Тулейчыхі й М. Вераб'іхі забясьпечылі ўдзельнікам вечарыны багаты й смачны буфэт. Прыбытак зь ігрышча пайшоў у касу аддзелу БАЗА на фінансаваньне далейшае дзейнасьці гэтае актыўнае арганізацыі.

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД "БЕЛАРУСА"

За апошні месяц (ад справаздачы ў папярэднім нумары газэты) паступілі ў касу нашае газэты падпіска й наступныя ахвяры на Выдавецкі Фонд „Беларуса":

1. Беларускі Клюб у Манчэстары (Ангельшчына)	$ 118.20
2. П. П.	60.00
3. В. і М.	30.00
4. Ул. Мшар	25.00
5. А. Стрэчань	25.00
6. Ад б. Прадстаўніцтва „Бацькаўшчыны" ў ЗША	21.26
7. інж. К. Калоша	20.00
8. К. Ленька	20.00
9. А. Непеін	12.00
10. інж. Ю. Станкевіч	10.00
11. Я. Лукашэвіч	10.00
12. Ул. Дунец	10.00
13. Я. Р.	10.00
14. Я. Каваленка	10.00
15. Ю. Гасьцееў	10.00
16. д-р Я. Запруднік	10.00
17. А. Мацукевіч	10.00
18. інж. Л. Норык	10.00
19. А. Каптуровіч	6.00
20. А. Лашук (Лёндан)	6.45
21. В. Дубяга	6.00
22. А. Дубяга	6.00
23. М. Сільвановіч	6.00
24. А. Корбут	6.00
25. Т. Ледзян	6.00
26. В. Харавец	6.00
27. М. Рагалевіч	6.00
28. Н. Дарашэвіч	6.00
29. В. Кажан	6.00
30. П. Пецька	6.00
31. Ул. Каштэлян (Францыя)	5.00
32. Э. Жызьнеўская	5.00
33. М. Ягаўдзік	5.00
34. А. Яраховіч	5.00
35. Б. Семянчук	5.00
36. К. Каляда	5.00
37. М. Гумен	5.00
38. а. М. Страпко	5.00
39. К. Кіслы	5.00
40. Ю. Найдзюк (за сямейную хроніку)	5.00
БЕЛАРУСЫ КАНАДЫ	
41. Д-р Р. і В. Жук-Грышкевічы (замяж вянка на магілу сьв. пам. Юльляны Дубейкаўскай)	40.00
42. інж. В. Шапараў	6.00
43. М. Алексеевіч	6.00
44. В. Цэлеш	3.00
Усяго разам	**$ 604.71**

Усім тым, што прыслалі грошы, Рэдакцыйная Калегія „Беларуса" выказвае шчырае беларускае дзякуй!

ПАПРАЎКА

У грашовай справаздачы „На Выдавецкі Фонд „Беларуса" ў папярэднім 150 нумары газэты пад № 27 памылкова пададзена: „ЗБК... 30.000", а павінна быць: „ЗБЖК...30.00".

БЕЛАРУСАЎ У КАНАДЗЕ

ветліва просім выпісваць „Беларуса" й высылаць падпіску ды ахвяры на газэту на адрыс нашага Адміністратара на Канаду:

Mr. A. MARKIEVICH
127 Dovercourt Road
Toronto 3, Ont.

АПЛАТЫ ЗА АБВЕСТКІ, КЛІШЫ І СЯМЕЙНУЮ ХРОНІКУ

1. **За абвесткі:** за адзін квадратны інч тэксту — 1.50 дал., за кажнае паўтарэньне—1.00 дал. за адзін квадратны інч.
2. **За пахаронныя абвесткі (клэпсыдры) і сямейную хроніку:** 0.75 дал. за адзін квадратны інч тэксту.
3. **За клішы:** шырыней у вадну газэтную шпальту — 6.00 дал., у дзьве шпальты — 10 дал., у тры шпальты — 15.00 дал.

Аплата згары пры замаўленьні.